KALIKALA

(*A FARCE*)

BY

RAM SANKER ROY.

———o———

କଳିକାଳ ।

(ପ୍ରହସନ)

ଶ୍ରୀ ରାମଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କଦ୍ୱାରା

ବିରଚିତ ।

ଦ୍ୱିତୀୟବାର ମୁଦ୍ରିତ ।

—o-※-o—

CUTTACK,

Printed by the Cuttack Printing Company
Limited.

1901

ଭୂମିକା ।

ସନ ୧୮୮୨ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ବଡ଼ଦିନ ଚଟୋଧବନ୍ଧ ଉପଲକ୍ଷରେ ମହାନଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରୀ ପଠାରେ ବନଭୋଜୀ ହେବା ସମୟରେ ଆମ୍ଭର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁମାନେ ନିତାନ୍ତ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ଏହି ପ୍ରହସନ ଖଣ୍ଡିକ ଦ ୪ ନ ମଧ୍ୟରେ ଲିଖିତ ହୋଇ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସରସ୍ୱତୀପୂଜା ସମୟରେ ଅଭିନୟାର୍ଥ ସେମାନଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିଲା । ମଧ୍ୟ ସେହି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଅସୀମ ଯତ୍ନ ଓ ଉଦ୍ୟମରେ ସନ ୧୮୮୩ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚମାସ ତା ୧୩ ଓ ୧୭ ରଣ ଏହା ଦୁଇଥର ଅଭିନୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏଥିର କଥିତ୍ ଆଭାସ ପାଇଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଅତ୍ର ଭୂମିକାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଦ୍ରାଙ୍କନରେ ଏଥିର ଅନେକାଂଶ ପରିତ୍ୟକ୍ତ, ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଏବଂ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଅଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଇତଃପୂର୍ବେ ନାଟକ ରଚନାଠାରୁ ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏଥର ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସାଧ୍ୟାନୁସାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶେଷ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛୁଁ ଏବଂ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଦେଶର କଥଞ୍ଚିତ୍ ଉପକାର ସାଧିତ ହେଲେ ଲେଖକ ଆପଣାକୁ ପରମକୃତାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ କରିବ ।

କଟକ
୨୨।୧।୮୮ } ଶ୍ରୀ ରାମଶଙ୍କର ରାୟ

ଦ୍ୱିତୀୟବାରର ବିଜ୍ଞାପନ ।

'କଳିକାଳ' ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା ପରେ ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣ ଓ ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାଦରେ ଗୃହୀତ ହେବାରୁ କାଳକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । 'ପ୍ରହସନ' ନାମକୁ ସମସ୍ତେ ଆପତ୍ତି କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷ ଦୃଶ୍ୟଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଣରସୋଦ୍ଦୀପକ ଥିବାରୁ ସେ ନାମ ସାର୍ଥକ ହୋଇ ନ ଥିବାର ଅମ୍ଭେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଅଛୁଁ । ମାତ୍ର ଅମ୍ଭର ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦ ଉତ୍କଳଲେଖକାଗ୍ରଣୀ ରାୟ ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥରାୟ ବାହାଦୂର ଯାହା ଏହାକୁ "Serio-comic farce" ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି ତାହା ଯଥାର୍ଥ । 'Farce' ଶବ୍ଦର 'ପ୍ରହସନ' ବିନା ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନାମ ନ ଥିବାରୁ ଅମ୍ଭେ ନୂତନ ନାମର ସୃଷ୍ଟି ନ କରି ତହିଁରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛୁଁ । ଦୋଷ ହୋଇଥିଲେ ପାଠକେ କ୍ଷମା କରିବେ । ଏଥିର ନିମ୍ନଭାଗରେ ଅମ୍ଭେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରୋକ୍ତ ରାୟ ବାହାଦୂର ଓ ତତ୍କାଳୀନ ସମ୍ପାଦକମାନଙ୍କର ମତ ପ୍ରକାଶ କଲୁଁ ।

ରାୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ବାହାଦୂରଙ୍କମତ । ୨।୬।୧୮୮୮ ।

I thank you for your kind present of "Kalikala" the first serio-comic farce in the Oriya language. I have read the book with great pleasure. Some of the characters are drawn with that fine perception of the ludicrous which is essential to comedy. Krishna Charan and and Bansibadan are almost life-like and we meet with their prototypes in society almost daily.

ଉତ୍କଳଦୀପିକା—୨୫।୨।୧୮୮୮ ।

ଉତ୍କଳଭାଷାରେ ଏପରି ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । * * * * *

ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀର ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାରେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରି ନାହାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟତନ୍ତ୍ରୀର ସୂକ୍ଷ୍ମତମ-ତନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ପର୍ଶରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ୨ ଚରିତ୍ର ଜୀବନ୍ତ ଓ ପ୍ରକୃତରୂପେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଅଛି । * * * * ସମାଜର ଦୋଷ-ସଂଶୋଧନ ଏ ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଯାହା ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମୁଖବନ୍ଧରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଚୁରରୂପେ ସିଦ୍ଧ ହେଉଅଛି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ମାତ୍ର ନାହିଁ ଏବଂ ଏଥିର ଭାଷା ଓ ରଚନା ବାଞ୍ଛନୀୟ ହୋଇଅଛି ।

ସମ୍ବାଦକ—୧୫।୩।୧୮୮୮ ।

ଏହି ନାଟକ ପ୍ରଚଳିତ ସଭ୍ୟସମାଜର ଗୋଟିଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ଛବି ଅଙ୍କନ କରିଅଛି । * * * * ଖୁନ ମକଦ୍ଦମା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ କୌଣସି୨ ଡାକ୍ତର ଓ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ ଉପରି ଦୁଇପଇସା ଉପାୟ କରନ୍ତି ତାହା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ବଙ୍ଗଳା ଓ ପାରସି-ମିଶା କଥା କେମନ୍ତ କୌତୁକଜନକ ତାହା ଗଙ୍ଗାଧର, ବଂଶୀବଦନ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ କଥୋପକଥନରେ ଜଣା ପଡ଼ୁଅଛି । * * * * ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ୨ ଯେଉଁ ନେପଥ୍ୟସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ତାହା ଉତ୍ତମ ହୋଇଅଛି । ନାଟକର ଭାଷା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବାରୁ ପାଠକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସୁବୋଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ଆଶାକରୁଁ ଏହି ନାଟକର ପାଠରେ ଓ ଅଭିନୟରେ କୁପଥଗାମୀ ଯୁବକମାନେ କୃଷ୍ଣଚରଣର ସୌଭାଗ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସ୍ମରଣ କରିବେ; ତାହା ହେଲେ ନାଟକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସଫଳ ହେବ ।

'ଓଡ଼ିଆ ଓ ନବସମ୍ବାଦ—୧୧।୭।୧୮୮୮ ।।

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରରେ ନାଟକ, ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରହସନ ନାହିଁ ବୋଇଲେ ହୁଏ । ଏମନ୍ତ ସ୍ଥଳେ କଳିକାଳ ପ୍ରହସନ ଖଣ୍ଡି ହସ୍ତରେ ପାଇ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଅଛି । ନାଟ୍ୟୋଲ୍ଲିଖିତ ଘଟନାଟି ନିତାନ୍ତ କଳ୍ପିତ ନୁହେ । ଉତ୍କଳ ଗୃହ ଏପରି ଘଟଣାବଳୀରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜର୍ଜରିତ । କୃଷ୍ଣଚରଣ ପରି ବେଶ୍ୟାଶକ୍ତ ସୁରାପାୟୀ ଅନେକ କୁଳାଙ୍ଗାର ଆଜିକାଲି ଉତ୍କଳସମାଜରେ ନାଚମାଚାଳ ହେଉଅଛନ୍ତି, ବଂଶୀବଦନ ପରି ଅନେକ ଗାଁଅଉଡ଼ା ମାତାଲଚୂଡ଼ାମଣି ଠାବେ ଠାବେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ରସମଞ୍ଜରୀପରି ଅନେକ ଉତ୍କଳାଙ୍ଗନା ସ୍ୱାମିର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ପୈଶାଚିକ ବ୍ୟବହାରରେ ମରମରେ ମରି ରହୁଅଛନ୍ତି । ପାବଣ୍ଡୀ ବାଇର ଗୃହର ଘଟଣାଟି ଉତ୍କଳର ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟନାର ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଛବି । ହତ୍ୟା, ଫାସୀ, ତହବିଲ ଟ୍ରେସ୍ପ ପ୍ରଭୃତି କାର୍ଯ୍ୟମାନ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ନୁହେ । ଦୁଷ୍କର୍ମର ପରିଣାମର ଏହାହିଁ ଚରମ ଫଳ ନୁହେ । ଏହି ସମସ୍ତ ଘଟଣାବଳୀ ସଂଯୋଜିତ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାର ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ସାମାଜିକ ନାଟ୍ୟରୂପେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି । * * * * ଆମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ କିଣି ପାଠକରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛୁଁ । ଏପରି ପୁସ୍ତକ ଯେତେ ପ୍ରଚାର ହେବ ସେତେ ମଙ୍ଗଳ ।

ନାଟ୍ୟୋଲ୍ଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ।

ପୁରୁଷ ।

କୃଷ୍ଣଚରଣ ଦାସ ... ... ନବ୍ୟଯୁବକ ।

ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ଦାସ ... ... କୃଷ୍ଣଚରଣର ପିତା

ଗଙ୍ଗାଧର ପଟ୍ଟନାୟକ }
ବଂଶୀବଦନ } ... ... ଐ ସଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱୟ ।

ମାଧଦାସ }
ଅନାଦ } ... ... ଐ ଭୃତ୍ୟ ଦ୍ୱୟ ।

ଅବଧୂତ ... ... ତପସ୍ୱୀ ।

ଅମ୍ବିଶିମ ... ... ବାବାଜୀ ।

ପରଶୁ ... ... ଭଡ଼ୁଆ ।

ଜଳଗଜ, ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର, ହେଡକନେଷ୍ଟବଲ, କନେଷ୍ଟବଲ ଦ୍ୱୟ ଜଜସାହେବ, ଉକିଲ, ପେସ୍କାର, ଚପରାସୀ, ଦପ୍ତରୀ, ଡାକ୍ତର ସାହେବ; ବାବୁଲି, ଦର୍ଜୀ, ମାରୁଆଡ଼ି ଓ ଇୟାର ବାବୁଗଣ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ତ୍ରୀ ।

ରସମଞ୍ଜରୀ ... ... କୃଷ୍ଣଚରଣର ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଜନକଲତା ... ... ଐ ମାତା ।

ଯମୁନା ... ... ରସମଞ୍ଜରୀର ସହଚରୀ ।

ହରଦାସୀ ... ... ବୈଷ୍ଣବୀ ।

ପାବଙ୍ଗବାଈ ... ... ବେଶ୍ୟା ।

ସଂନ୍ୟାସୀ ।

ପ୍ରସ୍ତାବନା ।

[କଳିରାଜାର ସନ୍ନ୍ୟାସୀବେଶରେ ପ୍ରବେଶ]

କଳି ।—(ପଦଚାରଣ କରୁ କରୁ) ଉଃ କି ପାପ ! ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର ଏ ତିନିକାଳ କେତେ ସୁନ୍ଦରରୂପରେ ଅତିବାହିତ ହୋଇଗଲା—ମୋର କପାଳକୁ ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା !—ପୃଥିବୀ ଆଉ ଏ ପାପଭାର ସହି ପାରିବ ନାହିଁ—ନିଶ୍ଚୟ ଏ ଭୟାନକ ପାପଭାରରେ ପୃଥିବୀ ବୁଡ଼ିଯିବ—ପ୍ରଳୟ ଅତି ନିକଟ ।—(ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ଇମନ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଦେଖ ମନ ହୋ ଭବଲୀଳା—ଇହଲୋକେ—
ପରମପାପରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ରେ । ପଦ ।
କହ କି ଏଠି ରହିବୁ, ଧରଣୀ-ଭାର ଦେଖିବୁ
ପାପ ତାପ ଶାପ ସବୁ ମେଳା । ୧ ।
ମାୟା-ବନ୍ଧନ ଯେତେ, ଛିଡ଼ିଲାଣି ସବୁମତେ,
ପିତା ମାତା ଭ୍ରାତା ନାମ ସାର । ୨ ।

ହାୟ ହାୟ ! ଏପରି ପୃଥିବୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରି ସୁଦ୍ଧା କି ଲାଭ ? ମରୁଭୂମିର ରାଜା ହୋଇ ରହିଲେ କେଉଁ ଫଳ ମିଳିବ ?—ନା—ଏ ରାଜତ୍ୱରୁ ଛୋଟ କୌପୀନ ପିନ୍ଧି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଯିବା ଲକ୍ଷଗୁଣେ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।—ଯେଉଁ ଖରତର ପାପର ସ୍ରୋତ ବୋହୁଛି ଲୋକେ ତହିଁରୁ

ତିଷ୍ଠିବା ବଡ଼ କଠିନ । ପାପସ୍ପର୍ଶରେ ଲୋକଙ୍କର ମତି ଏତେଦୂରକ ବୁଦ୍ଧିହୀନ ହୋଇଯାଉଛି ଯେ ଭଲଆଡକୁ ମନ ଆଦୌ ପ୍ରବେଶ କରୁ ନାହିଁ—ସୁତରାଂ ଏ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ଯିବାହିଁ ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ ! —(ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ଖ୍ୟାମଟା । ତାଳ କାଓ୍ୱାଲି ।

ଚଳରେ ମନ, କରିବାକୁ ଧ୍ୟାନ
ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ପୃଥ୍ୱୀ ଚେତନ ।
କି ସୁଖପାଇଁ କାହିଁ ରେ ରହିବୁ,
ଛାଡ଼ ଯାଅ ସଂସାର ଧନ ।
ଛାର ଖାର ଏ ମୃଣ ସଂସାର,
ନାହିଁ ତାର ଶୋଭାର ଭଣ୍ଡାର,
ସବେ ଲୋକେ ଉନମତ ସୁଖେ
କେବେ କର ଧରମ କରମ । ୧ ।

ଲୋକେ କେତେଦୂର ପାପାସକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ତାହା ଦେଖା-ଇବାର ନିମନ୍ତେ ଏ ରଙ୍ଗଭୂମି ଉଚିତ ହୋଇଛି—ଲୋକେ ଦେଖନ୍ତୁ—ମାନ ଆମ୍ଭର ଏତିକ !

[ପ୍ରସ୍ଥାନ

ଯବନିକା ପତନ ।

———

ପ୍ରଥମ ଅଭିନୟ ।

ପ୍ରଥମଦୃଶ୍ୟ—ରାଜପଥ ।

[ଗଙ୍ଗାଧର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଏକାକୀ ରାଜପଥରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ।]

ଗଙ୍ଗାଧର ।—ଏହା ଧନଟା ଏଡ଼—ଏ ଶୀତକାଳକୁ କେହି ମାରେ ନାହିଁ ଷାଗ! ଲୁଗାଭିତରେ ବନାଇସୀ ସାର ଆଉ ଦିନ ଭିତରେ ଶୀତଦିନଇ ଷାର—ଆମୋଦ କରିବ କର, ଏତେ ମଜା ଆଉ କୌଣସି କାଳରେ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଋଷି-କଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିରୁ ସୃଷ୍ଟି କେମନ୍ତେ ଗୌପଦ୍ମଥିଁ ହୋଇଛି! ନବଗୁଡ଼ାଏ ଯେ ରାତିକି ତ୍ରିଯାମା ବୋଲି କହିଗଲେ ସେ କଣ ଶୀତକାଳର ଗୁଣ ବାରି ପାରି ନ ଥିଲେ? କଣାଗୁଡ଼ାଏ! ମୁଁ ଯେବେ ଅମରକୋଷ କର୍ତ୍ତାର ଆସନରେ ବସିଥାନ୍ତି ତେବେ 'ତ୍ରିଯାମା ରାତ୍ରିଃ' ସ୍ଥଳରେ 'ଚୌଯାମା ଶୀତକାଳୀନା' ଲଗାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି ଯେ ପଣ୍ଡିତମାନେ କେତେ ଉପକାର ପାଇଥାନ୍ତେ ସବ! ଆରେ କେଉଁଠି ଅବଦୁଲ୍ଲା!

[ଅବଦୁଲ୍ଲାର ପ୍ରବେଶ ।

ଅବଦୁଲ୍ଲା ।—ସଲାମ ବାବୁଜୀ!

ଗଙ୍ଗା ।—ସଲାମ—ଆରେ ଏତାବେଳେ କିଧର ଯାଉଛ ହେ?

ଅବ ।—ହଜୁର! ଖିଦମଦ୍‌ଗାରୋଁକା ବାତ କ୍ୟା ପୁଛତେହେଁ—ଇଧର ସରକାରୀ କାମ ଉଧର ଅଫିସର୍‌କେ ଫିକ୍ରିସେ ବେଗରେ ମେରା ପଟ୍ଟର ଦର୍ଦ୍ଦ ହୋଗିଯାବ ।

ଗଙ୍ଗା ।—କୃଷ୍ଣବାବୁକା ଖବର କୁଛ ଜାଣ?

ଅବ ।—ହଜୁର! ଏହି ଲିଜଫେ । ପଢ଼କେ ଜଲଦ ଦେକେସେ ଆଉରଭି ଦଫ୍‌ତରେ ବାବୁଲୋଗୋଁକୋ ଘରକୁ ଯାନେ ହୋଗା! (ପକେଟରୁ ଲଫାପା ପ୍ରଦାନ ।)

ଗଙ୍ଗା।— ଏ କ୍ୟାଜ ?— ବହୁତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କ୍ୟା?—(ଲଫାଫାର ଉପର ଓଲଟାଇ ପାଲଟାଇ ଦେଖି) ଏ ତ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଗୟୀ—କ୍ୟା?—ତୁମକୁ ମାଲୁମ ହୋ ?

ଅବ।—କେହିଁ ସାହେବ—ମିଜକୁ କସ୍ତରେଁ ମାଲୁମ ହୋଗା ·· ହଜୁର ଭିତର ଦେଖନ୍ତୁ।

ଗଙ୍ଗା।—(ଲଫାଫାମଧ୍ୟରୁ କାଗଜ ବାହାର କରି ପଢ଼ିଲାପରେ) ହାଁ ହଁ—ଅରେ ତୁମ ବୁଝେ କେହୁଁ—ଆଜ ଯାଇଁକରକର ଅଜ ଘରକୁ ଅମମ୍ମାନଙ୍କ ମଜଲ ହବ—କୃଷ୍ଣବାବୁଙ୍କ ମନ ଖୁସି ହେଁ-ପେନ୍‌ସିଲ ? (ପକେଟରେ ହସ୍ତପ୍ରଦାନ ଓ ନିଷ୍କାଶନ) ପେନସିଲ ହେ ?

ଅବ।—ହେହେଲନ୍ତୁ—(ଜୁଦା ପକେଟରୁ ପେନ୍‌ସିଲ ପ୍ରଦାନ।)

ଗଙ୍ଗା।—(ପେନସିଲରେ ଅପଣାର ନାମ କାଟି) ବହୁତ ପୁଣି ଖୁସି ହୋ ଯାଉ ହୋଇ—ତୁମେବ ବଡ଼ା ମଜବୁତ ମଣିଷ—ଖୁବ ବୁଝେବ। ମୋରକଥା କହ ଦେଙ୍ଗା—ମୁଁ ଠିକ ସମୟ-ମେ ହାଜର ଅସେଙ୍ଗା—କଛୁ ଅନ୍ଦେସା ନହୋ—ଲେ (ଲଫାଫା ପ୍ରଦାନ)—ଅରେ ରହ ରହ। ବଂଶୀବାବୁବ ଅସୁଛେ ହେଁ—ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଲେଙ୍ଗା।

ଅବ।—ଜ ହଜୁର ଅଚ୍ଛ ହୁଅ—ସଲାମ ବାବୁଜ !

ଗଙ୍ଗା।—କ ବଂଶୀ ·ାବୁ, ଏହି ଅସୁନ୍—ଖୁଦ୍ରାମଣିନାଙ୍ଗ।

[ବଂଶୀବାବୁର ପ୍ରବେଶ।

ବଂଶୀ।—ଖୁଡ଼ମରଜନଙ୍ଗ। (ଗଙ୍ଗାଧର ସଙ୍ଗେ ସେକହ୍ୟାଣ୍ଡ) କ ସମ୍ବାଦ ? ଅବଦୁଲ୍ଲା ଏଖାନେ କେନେ ? ଓଟା ତୋର ହାତେ କ ରେ ?

ଗଙ୍ଗା।—ଅଜ ଅମମାନର ସଗଲକେ କୃଷ୍ଣବାବୁର ନିମନ୍ତ୍ରଣ

ହସ୍ପାତେ—ତୁମେମାନେର ସଗଲେ ଛାର ଅମୋଦେ ପହୁଷ୍ଟବେନ ।

ବଂଶୀ ।—କେଷ୍ଟବାବୁର ନିମନ୍ତନ ?—ଓଷ୍ଟୋ ହବେ ନ ନୋଟିସ୍ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ହାଁ—ତୁମର କାଁମଟା ଅମେ କାଟିପୃା ଦଛେ ?

ବଂଶୀ ।—ଗେଷ୍ ଗେମ୍ । ତୁଇ ପଷ୍ଟ ବାଙ୍ଗଲା ବଲ୍ତେ ପାରି—ଦେ ଅମି ଆଗେ ଦେଖି କ ଲେଖା ହୟେଚେ ।

ଗଙ୍ଗା ।—(ନୋଟିସ ପ୍ରଦାନ) ନାଦ୍—ଅମି ବୁଝି ଅନ ଯାଇଁ କରିକର ବାଙ୍ଗଲା ଅଭ୍ୟାସ କରଛେ । ଅଉ ଏ ଓଡ଼ୟା ଛଥା ଗୁଲ—ନତ କହିବ—ଦନ୍ଦନ୍ ଓଡ଼ୟାଁ କହିବାତେ ହଗ୍ଦାର ହୟା ଗଲୁଣି ।

ବଂଶୀ ।—(ନୋଟିସ ଦେଖି) ଅରେ ଏଟା ଯେ ଅବାର ଉଡ଼େତେ ଲେଖା ହୟେଚେ—ବେଟା ଉଡ଼େ ମେଡ଼ାଦେର ଦେଶେର ଭାଷାର ଭାଷା ତା ଅବାର ଏ ଉଡ଼େତେ ଲେଖା ହୟେଚେ !—ରେଭେଲ ପାର୍ଟିର ନିମନ୍ତ୍ରନ୍ ଏସବ ଇଂରାଜିତେ ଲେଖତେ ହୟ !—ପୋଡ଼ା ଗଙ୍ଗାଧର୍ କ ଲେଖା ହୟେଚେ (ନୋଟିସ ପ୍ରଦାନ ।)

ଗଙ୍ଗା ।—(ନୋଟିସ ନେଇ) ମୁଇ ସେଇୟା କହୁଥିଲୁଁ ! ଅମ୍ଦେର ସଗଲମାନୁଷ ଇଂରେଜୀ ଜାଣେ ନା !

ବଂଶୀ ।—ତା ଉପରେ ଇଂରଜୀ ନୀଚେ ଉଡ଼େ ଲେଖେ ଥାକ୍ଲେ କି ହତେ। ନା ?

ଗଙ୍ଗା ।—ଅମ୍ଦେର ସଗଲ ବାଙ୍ଗାଳିବନ୍ଧୁର କ ଇଂରେଜୀ ଜାଣେ ?

ବଂଶୀ ।—ଦୂର୍ ଗେ—ତୁଇ ପୋଡ଼ା !

ଅଚ ।—ବାବୁ ନେଗ ଜଲ୍ଦ କରକେ ଦେନେସେ ବନ୍ଦା ଅଁରଭ ନେତା ଜଗା ଯାଏଗା—ସାମ୍ ହୋ ଯାତାହେ ।

ବଶୀ ।—ଏକଟୁ ୱେସ୍ ବାବା, ଏହ ଏକ ନେୟ୍ସ ସମୟ ଲାଗବେ ତୋ ତୁମ୍ ଚଲ ଯାଗ—ହଇଗଣି ବକ୍ସ୍ମାତ୍ର ହୋଗା ନେଇ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ତୁମ୍‌ଦେର୍ ବାଙ୍ଗାଲ ଗୁଲାକ୍ କଣ୍ଟ ନୟ । ଅମନ ଅକ୍ଷୂନ ବାଙ୍ଗଲା ପଢ଼ିଯିବ, ବୁଝିବ । ତୁମ୍‌ଦେର୍ ଏକଟୁ ଓଡ଼ିୟା ହେଇଗଲେ ଅମ୍‌ନ ବୁଦ୍ଧି ଉଡ଼ ଯାୟ ।

ବଶୀ ।—ହୋହ୍‌ରେ ବାବା ଭୁଇ ପୋହ୍‌ନା ଅଗେ ରେ—

ଗଙ୍ଗା ।—ତ ଶୁଣ ପଢ଼ୁଛି । (ନୋଟିସ ପଠନ) ମହାଶୟ—ଅଦ୍ୟ ଏ ନଗରର ଶ୍ରୀମତୀ ପାବତୀ ଦାସୀ ବାଇଙ୍କ ଘରଠାରେ ନୃତ୍ୟଜନକ ପାନର ଉଦ୍‌ଯୋଗ ହୋଇଅଛି । ଅପଣ ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶିତପୂର୍ବକ ଘଣ୍ଟ ଅଠଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମଜଲସ ବିଭୂଷଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ଚିରବାଧ୍ୟ କରିବେ ।—ବଶମ୍ବଦ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚରଣ ଦାସ ।

ବଶୀ ।—ଉଦେଟାଓ ବୁଝି ଠିକ ଦମ୍ପେରେ—ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶିତ-ପୂର୍ବକ ମଜଲସ ବିଭୂଷଣ କରେ ଚିରବାଧ—ହ ?

ଗଙ୍ଗା ।—କରିବ ।

ବଶୀ ।—ହିଁ—କହିବ । ବେଟା ଉଷାଓ ଯେମନ୍ ଲେଖକ ଓ ତେମ୍‌ନ ! କିଷ୍ଟବାବୁର ଆମାଦେର ସବ୍ ବଦ୍ୟାୟ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ

ଅବ ।—ବାବୁ ଦେର୍ ହୋ ଯାତାହେ ।

ବଶୀ । ହେ ଆମାର ଜାମ୍‌ଟା ନେଟେ ଓକେ ଶିଗ୍‌ଗିର୍ ବଦାୟ କରେ ଦେ ।

ଗଙ୍ଗା ।—(ଅବ୍‌ଦୁଲ୍ଲାଠାରୁ ଲଫାଫା ନେଇ ପେନସିଲରେ ବଶୀ ବାବୁର ନାମ କାଟି ଲଫାଫା ଭିତରେ ନୋଟିସ ରଖି ଅବଦୁଲ୍ଲାକୁ ପ୍ରଦାନ) ଏହି ନିଅ ।

ଅବ ।—ହାମ୍ ଅଚ୍ଛେନେ ବାବୁ ସାହେବ—ସଲାମ !

ଗଙ୍ଗା ।—ଆଜୁ କେବେ ଯାବେନ୍ ବଶୀବାବୁ ?

ବଂଶୀ ।—ଯାଛି ଏକ୍କବାର୍ ବାଡ଼ିଥେକେ ଜାଲ୍‌ଟାଲ୍ ଖେଯ଼େ ଆସି—
ଏକେବାରେ ଯେ ବେରୋଚେ ହବେ ଘଣ୍ଟା କାବାର
ହଯ଼େ ଯାବେ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ତୁମ୍‌ଦେର ପରିବାର ଏଖାନରେ ଅଛନ୍ତ ?

ବଂଶୀ ।—ହେଁ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ତା ଘଣ୍ଟା କାବାର କରେଦିଯ଼େ ସକାଲକୁ ଅଦିଲେ
ଘରେ କି ହବେ ?

ବଂଶୀ ।—ହେଁ ବଲ୍‌ଲେ ଏକ୍‌କଥା—ଔର ତୋର ମାଇପଟା
ଘରେ କିଁଡ କରୁ ଥାକ୍‌ବେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ଆମ୍‌ଦେର୍ ତ ଗାଁରେ ଅଛେ ।

ବଂଶୀ ।—ଏଇ, ଉଡ଼େଦେର ବ୍ୟାପାରଖାନା ଦେଖ୍‌ଲେ ଗାୟେ
ଘଗ ହୟ୍—ଏଖାନେ ଓଦେର ଘିଁଡ଼ିଆସ୍‌ଲେ କି ଜାତ
ଯିବେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ତୁମ୍‌କେ ତ ଭଲ ଓଡ଼ିଆ କହୁଚେ ଅଛେ ? —ଘିଡ଼ି
ଅଁସ୍‌ଲେ ଜାତ ନ ଯାଉ ତୁମର ଘିଡ଼ିଆସି କଣ କରେ ପକା
ଉଚ ? କ୍ରିଷ୍ଣ ବାବୁର ସଙ୍ଗେ ତ ବାଈସାହେବଙ୍କ ଘରେ
ଘଣ୍ଟା ଯିବେ—ମାଇପ ଘରେ କାନ୍ଦୁଚେ ଥାକବେ ।

ବଂଶୀ ।—ହୋକ୍‌ଗେ—ଏଖନ କ୍ରିଷ୍ଣ ବାବୁର କି ଉଦ୍‌ଯୋଗ
ହଯ଼େଚେ ଜାନ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ନା—ଆମେ ଯାଚ ଦେଖିବ କି ପରସ୍ତୁତ ହଚେ ।

ବଂଶୀ ।—ଭାଇ ତୁଚ ବଲ୍‌ଲସ୍ ଯେନ ଆଜକେର୍ ଦିନ ଗୁଜରାଚେ
ଆମାଦେର ମଦେର ତୃଷ୍ଣା ହବେ ତା ନଇଲେ ଆର
ଆମାର ଓଖାନେ ହଚେ ନା ।—ଆରେ ମାଧିଆ ଯେ ହୋଥା
କି ମାଥାଯୁକରେ ଅସ୍‌ଚେ—ଆରେ କରେ ମାଧି—ମାଥାଯ଼
କିଁଡ ଧଚେ ଶୁଲରେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—(ସ୍ୱଗତ) କଣ ସେ କୃଷ୍ଣ ଦେବେବୋଷ୍ଟାଙ୍କୁ ଆଜ ଠକେଇ ଦେଲା କି ?

[ମାଧ ଦାସର କାଠର ବାକ୍ସ ମୁଣ୍ଡରେ ଘେନି ପ୍ରବେଶ ।

ମାଧ ।— (ହାତ ଉଠାଇ) ଜୁହାର ସାନ୍ତେ !

ଗଙ୍ଗା ।— ସେ କଣ କରେ ମାଧିଆ !

ମାଧ ।—ସାନ୍ତେ ସେ କୃଷ୍ଣ ସାନ୍ତେ ଦୋକାନରୁ କଣ ବଦ୍ଦନା ଶରତ କିଣି କି ଦେଇଚନ୍ତି ଘିଚ ଯାଉଚି ।

ଗଙ୍ଗା ।—ବଦ୍ଦନା ଶରତ କଣ ରେ ?

ମାଧ ।—କେଜାଣି ସାନ୍ତେ—ମୋ ମନରେ ରହୁନି କାହିଁ—କଣ କହିଲେ ବନ୍ଦନା ଶରତ—କବଦନା ଶରତ ।

ବଂଶୀ ।—ଅରେ ଉଚ୍ଚେ ଗୃଷା କୋଆକାର ! ଗଙ୍ଗାଧର ବୁଝିଚି ପାରଲେ, ଓ ବଲେଚେ ବେଦାନାର ଶରବତ୍—

ମାଧ ।—ହିଁ ହିଁ ବଦାନାଶରବତ, ବେଦାନାଶରବତ ।

ବଂଶୀ ।—ବେଟା ଏଇଠିକୁ ଆସ୍‌ତେ ଆସ୍‌ତେ ଘସ୍ତାସୁ କୋଥା ଭୂଲେ ଗେଛେ—ଜେତେ ଗୃଷା ଆର ବୋକାର ସର୍ଦ୍ଦାର !

ଗଙ୍ଗା ।—ସେଇସ୍ତା କଦ ଭଲ ।

ମାଧ ।—ଅବଧାନ ଆମ୍ଭେ ମୁରୁଖ ଭୁଷଣ୍ଡ ଲୋକ ଅମେ ସେସବୁ କ ଜାଣୁ ।

ବଂଶୀ ।—ଗଙ୍ଗାଧର ଏକ୍‌ବାର ଓର ମାଥାଥେକେ ନାମିୟେ ଦେଖାଯାକ୍ ଜିନିଷ୍‌ଟେ କ ରକମ୍ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ହଉ । ମାଧ ଦାସର ମୁଣ୍ଡରୁ ବାକସ ଓହ୍ଲାଇ ତଳେ ରଖି) ଦେଖ ବଂଶୀବାବୁ !

ବଂଶୀ । (ଏକ ବୋତଲ ଉଠାଇ) ହୁରରେ ! ସାମ୍ପେନ୍ ଟାମ୍ପେନ୍ ନା ଏକେ ପତ୍ତ୍ୱ ବ୍ରାଣ୍ଡିଗୁଲୋ ଏକେବାରେ । ଆମି ଢେର ବ୍ରାଣ୍ଡି ଖେୟେଚି—ଏଖନ ସାମ୍ପେନ୍ ଖେୟେ ସାହେବ୍ ହବେ

ପାରିଲେ ବାଁଚି ଯାଏ । (ବୋତଲ ଯଥାସ୍ଥାନେ ରଖି ଦେବାର ।)

ଗଙ୍ଗା । (ଆଉ ଏକ ବୋତଲ ଉଠାଇ ଦେଖି) ସବୁ ବ୍ରାଣ୍ଡି—ହଉନା ବ୍ରାଣ୍ଡିର ମଜା କୁଥାପ୍ତ ନାହିଁ । (ବୋତଲ ଯଥାସ୍ଥାନେ ରଖି) ଯା ନେଇଯା—ଧ ।

ମାଧ—ମୁ ତ ଖାନ୍ତେ ତା ନେବ ନାହିଁ ।

ଗଙ୍ଗା ।—କାହିଁକ ?

ମାଧ ।—ବଗଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ାଏ । ମୁ ନେଇଯିବ ?—ମୋ କାନ୍ଧରେ ବଟା —ଲାଗିବ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ଅରେ ନାହିଁ ସେ ବଗଣ୍ଡି କାହିଁକ ହବ— ନୈ ଉଠା ।

ମାଧ ।—କେବେ—ଭୁମେତ ଏହିକ୍ଷଣି କହିଲ ସେ ବଗଣ୍ଡିଗୁଡ଼ାଏ—ମୁ କଦାକାଳେ ଛୁଇବ ନ—ଶୁକର ରକ୍ଷିନନ ବୋଲି କଣ ଜାତ ନେବେ କ ?

ବଂଶୀ ।—ଯା ଚଲେ—ବେଟା ଏତଦୂର ଅଣିଛୁଲେ କ କରେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ଅରେ ସେ ବଗଣ୍ଡି କାହିଁକ ହବ, ବେଦାନା ସରବତ ଓଲୁ ନା କଣ !

ମାଧ ।—କେତେ—ଯ୍ଯା କହଲେ ମୁ ମାନବ । ଅଣିଲାବେଳୁଁ ମୋ ମନରେ ପାପ ଛୁଁଇଚ । ଜାଉର କଥା ନା କଣ !

ବଂଶୀ ।—ବେଟାର ଜାତ ଓର କାପଡ଼େ ବାନ୍ଧା ରହ୍ୟେଚେ । (ଈଷତ କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି) ତୁ ନେବ ନାହିଁ ତ ନବେ କେ ? ବେଟା ନେଓ୍ୟେଏଲେନ୍ ଏତଟା, ଏଠି ଅସେ ପେଖି ଦେଖାଛେ ।

ମାଧ ।—ସାନ୍ତେ ଯଗୁଚ କାହିଁକ ? ମରଇଲେବ ମୁଁ ଛୁଇବ ନାହିଁ ।

ଗଙ୍ଗା ।—(କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି) ତୋତେ କଣ ଭୂତ ଲାଗିଲା କ—ନ ଜବୁଛ କବ କଏ ? ଉଠଉଚୁ ନା ଦେଖିବୁ ଏହିକ୍ଷଣି ?

ବଂଶୀ ।—ମାର୍ ବେଟାକେ—ବେଟା ତାମାସା କରୁଚେ ।

ମାଧ ।—ଏଁ —ଯ୍ୟାବୋଲ୍ କଣ ଜାଛ ନବ କି ?

ଗଙ୍ଗା ।—କି ଜାଛରେ ? ଜଠଉ୍ରୁ ନା ଦେଖିବୁ ?

ମାଧ ।—କଣ ଦେଖିବ ? ମାରନ କେମନ୍ତେ ମାରବ —ବଗଣ୍ଡି, ଗୁଡ଼ାଏ ମୁ ଘିଛ ଯାଉ୍ ନ ଥିଲ କି ।

ବଂଶୀ ।—ଧରତ ବେଟାର୍ ଚୂଟ୍ଲେ ।

[ବଂଶୀ ଅବ୍ଦ ଗଙ୍ଗା ମାଧର ବାଲ ଧିରବା ଓ କନହେଁ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି ହେଉଁ, ମାଧର ଖସି ପଲାୟନ ଓ ଗଙ୍ଗାର ତତ୍ପୃଷ୍ଠାତ୍ ଧାବନ।

ବଂଶୀ—ବେଟା ଝଡ୍କେରଂ ଉଦ୍ର ଜୋର କତ—ହାତଟା ଲାଲ ହୟେଗେଲ ! ତୋଡ଼ାନ ଖେୟେତ ବେଷ୍ଟାର ଏତ ଜୋର ଅର ଏକଟୁ ମାଂସ ଟାଂସ ଖେଲେ ନାଜାନ କି ହତୋ ।—(ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖି)—ଯ୍ୟେଃ କି ଡଟେ ରେ !—ତେଲ ଲାଗାଏ ନା ଦୂଲେ ମୋମ୍ ଦେୟ୍ । (ନାକ କାଛକ ଅଙ୍ଗୁଠି ନେଇ) ଇଃ ବେଟା ଘି ଲାଗିୟେ ମାଥାଖାନା କି କରେଇ ଫେଲେଛେ ! ବେଟାର୍ ଅବାର୍ କି ବୈଷ୍ଣବ—ବେଟ ଦେର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଏମ୍ନ ଗୋଁଡ଼ା—ମଦେର ବୋତଲ ଛୁଁଲେ ଜାତ ଯାବେ—ସେତ ଏଖନ୍ ଗଙ୍ଗାର ଜଲେର ଚେୟେ ବେଶି—କି ଗଙ୍ଗାଧର ବାବୁ ?

ଗଙ୍ଗା ।—(ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ହୋଇ) ତେବେ ପାଳିଏ ଗେଲ ! ଓଡ଼େ ଗଉଡ଼ଦେର କଥା ଜାଣନା—ଗୋସେଁଇକେ ଲୁକିୟେ ମାଛ ମାଂଉସ ଖାୟେ ହବେ ଅର ଚଡାକାଟିୟା ବୈଷ୍ଣବ ହୋଇ ବୁଲବେ ।

ବଂଶୀ ।—ହେଁ ତାକ ଅମାୟ ବଲ୍ତେ ହବେ—ଏଖନ୍ ହଚ୍ଛେ କି ?

ଗଙ୍ଗା ।—କି କର୍ତେ ହବ କହ ?

ବଂଶୀ । ଅର କି କରବେ ହବେ—ଓ ବାକ୍ସଟା ଫେଲେଦେ—

ତୁଇ ଛୁଟା ନୟେ ଯା[illegible] ଛଟା ହେ [illegible] ଆମ ବାଡ ହୟେ
ଜଲ ଖେୟେ କ୍ୟେ ଥାକି ।

ଗଙ୍ଗା ।—ଆମି ଅଡ଼ର ନବ କେମ୍ନେ ?

ବଂଶୀ ।—ଖାବ କେମ୍ନେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ନୁବ୍ୟେ ଖାଇବ ନା ।

ବଂଶୀ ।—ତୁଇ ଚେ ଅବାଜ ଓବେଟା ଚାଥର ମଦ' ହଲ ଯେ
ଦେଖ୍‌ଚ—ନୟେଯାନା ଗୃହବେର ନଚେ ନୁକବ ।

ଗଙ୍ଗା ।—(ପାଞ୍ଚୋଟି ବୋତଲ କାଖରେ ଯାକ୍ସ) ଅ୍ଡ଼ତ ହଚେ
— ନାହିଁ —ତୁମେ ସାଇଟା ନୟେଯାଁ ।

ବଂଶୀ ।—ହୋକ୍—ଯାକ୍‌ଗେ—(ସାତଗୋଟି ବୋତଲ ନେଇ)
—ଅରେ ଏ ବ୍ରାଣ୍ଡିର ବୋତଲ ନୟ—ଅମୋଦେର
ଜାହାଜ ।—ତୁଇ ଅଗେ ଯା ଅମି ଏଇ ଚଲ୍‌ଲୁମ୍ ବଲେ ।

[ଉଭୟଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ପଟକ୍ଷେପଣ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ—ବୈଠକଖାନା ।

[ତକିଆ ଲଗାଇ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ଦାସ ଏକାକୀ ଉପବିଷ୍ଟ ଓ
ନିକଟେ ବୈଠକ ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ସଜା ହୋଇ ହୋକ୍କା ଚିଲମ
ସ୍ଥାପିତ ।]

ବୈଷ୍ଣବ ।—(ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ମାଳା ଝୋଲି ହଲାଉଁ ସ୍ୱଗତ)
ହଦ୍ ହେଲା ଅସେ ! ତୁଇ ଚାରଟା ଯଉଁଠୁ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ିଲେ,
ଆପଣା ଧର୍ମ, ଆପଣା ଗୁରୁ କି ଆପଣାର ମାନ୍ୟଲୋକଙ୍କୁ
ଆଉ ଖାତର କଲେ କି—ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
ଯେପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଶେଠ କି ନବାବ ହୋଇଗଲେ ।

ତାହାକୁ କହିବା ! ମାଳ ଜପିବା କି ନାଚ ଦେଖିବା ତେଣିକି ଆଉ ଗାଧୋଇ ସାଧୁ ଗୋଟାଏ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ପାଇବା ତ ଦୁଷ୍କର ହେଲା, ଏଥିରେ ଆଉ କୁଳଧର୍ମ ରକ୍ଷିବେ କଣ ? (ହୋକ୍କା ନେଇ ଟିକିଏ ଧୂମ୍ରପାନ) ନିଶାଟା ଗଲା ସେ ଦୁନିଆ ବେଭାର ହେଲାଣି, ଯାହାକୁ ଅଉ କି କହିବା ! ମାଧୁଅଭ କେବେ ମିଛ କହିବାର ମୌକ ନୁହେ— ହରେକୃଷ୍ଣ ! ସଗପଗୁଡ଼ାଏ କାରଣକୁଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପିଉଦେଉଛନ୍ତି, ତାହାକୁ କହିବା ! ପୁଣି ସେହିକ ଗୋଟାଏ କୁଳାଙ୍ଗାରକୁଙ୍ଗେଖିଲ୍ଲ ଯେ କଣ କହିବ ! ଦରମା ପ୍ରାଏ ଖୋଉଜିଏ, ସେଥିରେ ନିତି ସଞ୍ଜବେଳେ ଅଠଣାଟିଏ — ରାଧେକୃଷ୍ଣ ! ମଦ, ପାଉଁଷେଟି ବହୁନହୁ— ରାଧେକୃଷ୍ଣ !— ତା ବାଦ କସବିଟିଏ ଯେ ତାଙ୍କର ଦରମା ଦଶଟଙ୍କା — ହରେକୃଷ୍ଣ !—(ପୁଣି ଧୂମ୍ରପାନ)—ଆମ ପୁଅକୁ ଆଉ କି ବୋଲିବା—

ନେପଥ୍ୟେ ।—ଜୟ ରାଧେ, ରାଧେକୃଷ୍ଣ !

ବୈଷ୍ଣବ ।—(ଚକିତେ) କିଏ—ବାବାଜି ମହାପ୍ରଭୁ !—ଆସିବା ହେଉନ୍ତୁ (ଉତ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରଣାମ ।)

[ଆତ୍ମାରାମ ବାବାଜୀର ପ୍ରବେଶ ।

ଆତ୍ମା ।—(ଦୁଇହସ୍ତ ହଲାଇ) ଜୟ ରାଧେ ।—ସବୁ ଅଛିତ ?—(ପାର୍ଶ୍ୱେ ଉପବେଶନ ।)

ବୈଷ୍ଣବ ।—(ଉପବେଶନାନ୍ତେ) ଆପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ସମସ୍ତ କୁଶଳ । ଦାସ ଘରେ ଯେ ଚରଣଧୂଳି ପଡ଼ୁଛି ଦାସଙ୍କ ଷ୍ଟତ ପଷ କୁଣ୍ଠେ ହୋଇଯାଉଛି ।

ଆତ୍ମା ।—ଭଲ ଭଲ । (ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି) ଆଜିତ ଘର ଅଚ୍ଛା ସଫା ଦିଶୁଛି । ଏ ଛବିସବୁ କେଉଁଠୁ ଆଣିଲ ?

ବୈଷ୍ଣ ।—କୃଷ୍ଣଚରଣଙ୍କୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ—ମଇଲା ହୋଇ ଟିକେ ତା ଆଖିରେ ପାଏ ନାହିଁ । ଅଠଦଳକୁ ଅଠଦଳ ଘର ସଫା ହେଉଛି । ଝାଡ଼ାଝଡ଼ି ହୋଇ ଅଜି ନୂଆ ଦୁଧ ସଉଦାରୁ ବଜାରରୁ ଏ ଛୁବଗୁଣ୍ଡିଏ ଅଣି ଟାଙ୍ଗି ଦେଇଛି । ବାବାଜି ମହାପ୍ରଭୁ ! ତାର ପସନ୍ଦଟା ଭଲ । ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଦ୍ରୌପଦୀସ୍ୱୟମ୍ବରରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିନ୍ଧୁଛନ୍ତି; ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅକ୍ରୂର ରଥରେ ନେଇ ଯାଉଛି ଅଉ ଗୋପୀମାନେ ଉପରକୁ ମୁହଁ ଟେକି ଡକା ପାରୁଛନ୍ତି, ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ ରାମ-ରାବଣଙ୍କର ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି; ହେଇ ଦେଖନ୍ତୁ ସୀତାଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ସକାଶେ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ସଜଡ଼ା ହେଉଛି—

ଅଭୟା ।—କୃଷ୍ଣଚରଣର ଧର୍ମରେ ମତି ଅଛି ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ସେସବୁ ଭଲ—ଖାଲି ସେହି କଥାଟି ।

ଅଭୟା ।—ତା ଅନ୍ୟ କ କହିବା ଦେଉଛନ୍ତି—ତା ତ ସଂସାର ଭୃଷ୍ଣା ଜନ୍ମାଣି । ମାତ୍ର ମୁ ଦେଖୁଛି ତୁମର କୃଷ୍ଣଚରଣର ସେପରି ପସନ୍ଦ ତା ମତି ଶୀଘ୍ର ବଦଳଯିବ ।

ବୈଷ୍ଣବ ।—ହଁ ଦୀନବନ୍ଧୁ ଯେବେ ଦୟା କରିବେ—ରାଧେକୃଷ୍ଣ !

ଅଭୟା—ଦୀନବନ୍ଧୁଙ୍କର ଦୟା ? ଅହା ! ସେ ଦୟାମୟ କରୁଣା-ସାଗର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ କୃପାରୁ ଏଡ଼େ ସଂସାର ଚଳୁଛି—ଜଣେ ବାଳକ ପ୍ରତି ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା ଛାର ! (ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ହିଁ ହିଁ ଟି—ତାଳ ଠୁଂରୁ ।

କର ସଦା ମନ ଶ୍ରୀହରି ସ୍ମରଣ
ଭକ୍ତିପାଶେ ବନ୍ଧ ଥାଇଁ ରେ । ପଦ ।
କ୍ଷଣିକ ଏ ଜୀବନ, କ୍ଷଣକେ ବିନାଶନ,
ଛାଡ଼ିବ କେତେ ମାୟା ନାହିଁ ରେ ।

ଯେବେ ରେ ଏ ଜୀବ, ଭବ ଛାଡୁଥିବ,
ଭୁଞ୍ଜି କରବ ସବୁଠାଇଁରେ । ୧ ।
ଛାଡ ପରଜନ, ସଂସାରବନ୍ଧନ,
ଭୁଲିଅଛୁ ମନ ଭାଇ ରେ ।
କେଣେ ଯିବ ସବ, କିଛି ନ ରହିବ,
ଭଗବାନେ ଏକା ଥାଇ ରେ । ୨ ।
ଅହଲ୍ୟା, ଦ୍ରୌପଦୀ, ପ୍ରହଲାଦ ଆଦି,
ସେହି ନାମେ ମୋକ୍ଷ ପାଇରେ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ଚାଙ୍କୁ ମନ, ଦୀନ-ଉଦ୍ଧାରଣ
ତାଙ୍କୁ ବଳ କେହି ନାହିଁ ରେ । ୩ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ଆହା କି ସୁନ୍ଦର ଭଜନ !—କେଡ଼େ କୋମଳ ଭାବ ! ମହାରାଜ ! ଆପଣଙ୍କର କଣ୍ଠ ଅତି ପରିଷ୍କାର, ଆହା ! ଗୋଟିଏ ଭଜନରେ ଅଧୀନର ହୃଦୟ ପବିତ୍ର ହୋଇଗଲା ।

ଅଚ୍ୟୁ ।—ନାରାୟଣ ପରଂବ୍ରହ୍ମ । ତାଙ୍କ ନାମ ଘେନଲେ ତରିଗଲେ ବଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ—ପାତକୀ ଏହା ନାମ ଘେନ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଦର୍ଶନ କରେ । ସେ ଶାନ୍ତିନାକର ଦୟାସାଗରଙ୍କର ସ୍ତୁତିବାଦ କି ଅମ୍ଭେମାନେ କରି ପାରୁ ? ଈଶ୍ୱର କରନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ତୁମ୍ଭର ମନ ଥାଉ ଆଉ ସଦାକାଳ ଖୁସିରେ କଟାଇ ମରଣ ସମୟକୁ ତାଙ୍କର ନାମ ଘେନ ତରିଯାଅ ଏହି ବାଞ୍ଛା ।

ବୈଷ୍ଣବ ।— ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ ।

[କୃଷ୍ଣଚରଣର ପ୍ରବେଶ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ବାବାଜୀ ମହାରାଜ ! ଦଣ୍ଡବତ—(ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ ଓ ଉପବେଶନ) ।

ଅଚ୍ୟୁ ।—ଜୟ ରହେ ବାବା ! ଠାକୁର ତୁମ୍ଭକୁ ସୁବୁଦ୍ଧି ଦେଉନ୍ତୁ !— ଭାଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କ କଥା ଯେ କହୁଥିଲ ଦେଖିଲତ କେପରି ଗୁରୁ-ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ଅହା ! ମୋ କୃଷ୍ଣ ପରି କି ଆଉ କିଏ ଏଡ଼େ ଥଣ୍ଡା—ଏତେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ହେବ ? ଦେଖୁନାହାନ୍ତି ସେ ପଦେ କଥାହୋଇ କାହାରିକି ନ କହେ—ସବୁବେଳେ ତୁନିତାନି ହୋଇ ଆପଣା କାମ କରି ଚାଲିଯାଉଥାଏ । ତାହାର ଗୁରୁବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଚତୁର୍ଗୁଣ ।

ଅଚ୍ଚା ।—ଈଶ୍ୱର ଚିରଜୀବୀ କରନ୍ତୁ ! ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୈଷ୍ଣବ ଆଉ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହିପରି ଭକ୍ତି ଥାଉ ! ଯେ ଦୋଷ କଥା କହୁଥିଲ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଭଲ ହୋଇଯିବ—ମୋ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ —କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯିବ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ—ଆରେ କୃଷ୍ଣ ! ତୁ ଯେ ଖର୍ଚ୍ଚବର୍ଚ୍ଚ କରୁ ତାର କିଛି ହିସାବ ରଖୁଛିକି ?

କୃଷ୍ଣ ।—ସବୁ ତ ଆମ୍ଭର ଖର୍ଚ୍ଚ—ହାତରେ କରୁଛି, ହିସାବ ଆଉ କ ରଖିବା । ଭଲ ହେଲେ ଆମ୍ଭର ଖର୍ଚ୍ଚ, ମନ୍ଦ ହେଲେ ଆମ୍ଭର ଖର୍ଚ୍ଚ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ତା ହେଉ, ତେବେ ହିସାବଟାଏ ଥିଲେ ଭଲ । ମୁଁ ତ ଦେଖୁଛି ତୁ ଯେଉଁଭଳି ଖର୍ଚ୍ଚବର୍ଚ୍ଚରେ ଚଳୁଛୁ—ତୋର ତ ଦରମାହା ଗୁଲାଏ ଟଙ୍କା—ଏତେ ଟଙ୍କା ଆଣୁ କେଉଁଠୁ ?

କୃଷ୍ଣ ।—ନାହିଁ, ଆମ୍ଭ ଇଲାକାରେ ତେର ମଣିଷଙ୍କର କାମ—କିଏ ଦଶ କିଏ ପାଞ୍ଚ କାମଟାଏ ପଡ଼ିଲେ ଦେଇଯାନ୍ତି ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ଦେଖ୍ ଅଜକାଲି କାଳ ଓଲଟା ଟି—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଳେଇ-ମିଶେଇ କାମ କରୁଥିବୁ ।

ଅଚ୍ଚା ।—କୃଷ୍ଣକୁ ସେ କଥା ଶିଖାଇଦେବାକୁ ହେବ ନାହିଁ—ପିଲା ହେଲେ କଣ ହେଲା ତାର ବୁଦ୍ଧି ଭାରି ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ହଁ ତା ସବୁ ଦେଖାଯାଉଛି ।—ଭଲା ତୁ ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚବର୍ଚ୍ଚ କରୁଛୁ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବି ମାନିବୁ ନା ?

କୃଷ୍ଣ ।— ଆପଣଙ୍କ କଥା ମାନିବ ନାହିଁ ?

ଅମ୍ବା ।— ଆଉ କଣ ?— କେଡ଼େ ବୁଦ୍ଧି !— ରାଧେକୃଷ୍ଣ !

ବୈଷ୍ଣ ।— ବାବାଜୀ ମହାରାଜଙ୍କର ଅନେକ ଦିନୁଁ ଅଭିଳାଷ ଅଛି— ଗୋଟିଏ ହରିହାଟ କରିବେ— ଯେତେ ବୈଷ୍ଣବମଣ୍ଡଳୀ ଅଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିବେ— ତୁ କଣ ଦେଇ ପାରିବୁ ?

କୃଷ୍ଣ ।— ମୋଠିତ ଏହିକ୍ଷଣି ଟଙ୍କା ନାହିଁ— ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଭିତରେ ହୋଇ ପାରିବ ?

ବୈଷ୍ଣ ।— ଢେର— ଢେର ହେବ ।

ଅମ୍ବା ।— ଭଗବାନ୍‌କା କୁଶଲମେ ରଖେଁ— ବାବା ଖୁବ ନାମ କରେଗା !

କୃଷ୍ଣ ।— (ପକେଟରେ ହାତ ପୂରାଇ) କାଲି ଦେବା ।

ବୈଷ୍ଣ ।— ବାବାଜୀ ମହାରାଜ ! ଚାଲନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ଆଉ କଣ କଣ ଉଦ୍‌ଯୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ଦେଖିବା (ଉତ୍ଥାନ) ।

ଅମ୍ବା ।— (ଉଠି କୃଷ୍ଣର ମସ୍ତକରେ ହାତ ବୁଲାଇ) ଜୟ ରହେ— ଖୁସି ରହେ ।

[ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଅମ୍ବାସମର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

କୃଷ୍ଣ ।— (ପିତାଙ୍କସ୍ଥାନରେ ତକିଆକୁ ଆଉଜି ବସି) ଗଲା, ପାପ ଗଲା ! (ହାଇ ମାରିବା) ଓଃ ବେଲ ଯେ ଉତ୍ତର ହେଉଛି ! (ପୁନଃ ହାଇ) ହାଇତ ଉଠିଲାଣି (ପୁଣି ଗୃହ ପାଖ ହାଇ ଓ ନାକ ସୁଁ ସୁଁ କରି) ଓଃ ନାକ ଆଖିବ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଅନାଦ !— ଅନାଦ !—

ନେପଥ୍ୟେ ।— ଅବଧାନ !

[ଅନାଦର ପ୍ରବେଶ ।

କୃଷ୍ଣ ।— ହେ ! ତବଅଟା ଅଉ ପାଣି ଗିଲାସେ ଆଣିତ ।

[ଅନାଦର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଛଅଟା ତ ବାଜିଗଲାଣି   ଆଉ ଦୁଘଣ୍ଟା—ଘଣ୍ଟାଏ ଗଲେ ଆମ୍ଭେ
ଗୃହଯିବା ।

[ତବକ ଓ ଜଳପାତ୍ରହସ୍ତେ ଅନାଦିର ପ୍ରବେଶ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଦେ (ତବକ ଘେନି ଟେଲାଏ ଅଫିମ ବାହାର କରି
ମୁଖେ ପ୍ରକ୍ଷେପଣ ଏବଂ ଜଳପାତ୍ର ନେଇ ଚଳେ ପାଣି
ସହିତ ଅଫିମ କଷ୍ଟେ ଗଳାଧଃକରଣ) ।

ଅନା ।—ସାନ୍ତେ, ମୁଁ ଅଫିମ ଖାଇ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଆଉ, ଅଫିମ ନ ଖାଇଲେ ଅମ୍ବର ଗୃହର—ନ ନେ—

(ଅଫିମ ଟେଲାଏ ପ୍ରଦାନ) ।

ଅନା ।—(କୃଷ୍ଣବନ୍ଧୁ ଅଫିମ ସେବନ) ମାଷ୍ଟ୍ରଅ ଡରେ ପଳେଇଲ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ମୁଁ ସେଇଥି ଶୁଣିଲି—ସେଉଟା ଭାଙ୍ଗି ଚପାଣ୍ଡ୍ରିଅ ଯା ଭୁ
ବେଗେ ଗିଲାସ ରଖି ଦେଇ ହୋକ୍କା ଏ ସବୁ ବାହାର
କର—ମଦର ଗନ୍ଧରୁ ?

ଅନା ।—ହଁ—(ଗିଲାସ ଘେନି ପ୍ରସ୍ଥାନ) ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ସ୍ୱଗତ) ଆଜ ବୁଢ଼ା ବସିଲା ସ୍ଥାନକୁ ମଦର ଖାର ପବନ
କରି ଦେବା ।

[ଅନାଦିର ପ୍ରବେଶ ।

ଅନା ।—ହୁସେନ କାବୁଲି ଆସିଚ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଡାକ ।—ଆଓଙ୍କ ହୁସେନ ସାହେବ ।

[କାବୁଲିର ବୋଝଗୁ ସହିତ ପ୍ରବେଶ ।

କାବୁ ।—ସଲାମ !

କୃଷ୍ଣ ।—ଆଓ ଆଓ, ସଲାମ ! କୁଛ୍ ଲାଏହୋ ନା ଖାଲି ?

କାବୁ ।—ହାଁ ହେ କୁଛ୍—କସ୍‌ମିସ୍, ବେଦାନା, ପେସ୍ତା, ବାଦାମ !

କୃଷ୍ଣ ।—ହୋ, ଲାୟେହୋ ତ ସବ୍‌ସେ ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା ଦେ ଯାଓ ।

କାବୁ ।—ପିଚ୍ଛେକା ରୁପିଆ ମିଲା ନେହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ ।—କେତା ହେ ?

ବାବୁ ।—ଓ ନୁଥଥା ସାଠ ରୁପେ ପାଞ୍ଚ ଅନା ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହୋଏ—ଛୁଟ୍ ଦୋ ନା—ସବ୍ସେ ଏକ ଏକ ମେହ୍ର ଦେ ପାଓ ତୋ ଦାମ ହୋଗା ହମ ମାମଲୁ ଅପ୍ନେ ଲେ ଯାଓ—ଯା ଅଜାଦ ଛୁଟି ହେ ।

ବାବୁ ।—କେଉ୍ନା ଦଫେ ହମ୍ ସାମ୍ ହମ ସାମ୍ ବୋଲ୍ତା ହେ ଲେକିନ୍ ଦେତାହୋ ନେହିଁ ।—ଅଚ୍ଛା ହାମ୍ ଦେ ଯାତା ।

[ଅନାଦ ଓ ବାବୁଲର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ଭଉମୋଡ଼ ହୋଇ) ଦେହଟା ଟିକିଏ ନରମିଅ କାହିଁକ ହୋଇଛି—ଶଭମ ଏଉଲେ କାଲକ ଛାଡ଼ା ହୋଇଯିବ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା, ବୋକଗ୍ରମସ୍ତକେ ଜଣେ ମାରୁଆଡ଼ ଓ ଗଜ ମେକଗ୍ଳ ସହିତ ଏକ ଦର୍ଜିର ପ୍ରବେଶ ।

କେଉଁ ଅବଦୁଲ୍ଲା ! ନୋଟିସ ଫିଗ୍ଦସ୍ୱା ?

ଅବ ।—ଜି ହଜୁର ! ଲଜସ୍ୱେ (ଲଫାଫା ପ୍ରଦାନ) ।

ମାରୁଆଡ଼ ।—ସମ୍ସମ୍ ବାବୁଜ !

କୃଷ୍ଣ ।—(ଲଫାଫା ଜେଇ ପାର୍ଶ୍ୱେ ରଖିଦେଇ) ସମ୍ସମ୍ ! କାହାଁ ଥେ ଭୂମ୍ ?—ଅବଦୁଲ୍ଲା ଯାକେ ବୋଲଦେକା ବାଦ୍ ଅସ୍ୱେ !

ମାରୁ ।—କାହାଁ ବାବୁ ଦାମ୍ତ ପାସ୍ୱାନେହିଁ । ପିଛୁଲା ସନ୍ତାଇଶ ରୁପିସ୍ୱା ଛାଇଅଣା ଓ ହାଲ୍କୁ ଛତାଳଶ ରୁପିସ୍ୱା ପନ୍ଦର ଅଣା ସ୍ୱେ ଏକାତ୍ତର ରୁପିସ୍ୱା ସାଢ଼େ ଏକ ଅଣା ଅଓର ମାର୍କିନ୍ ଏକଗଜ ପୌଣେ ଛନ୍ଅଣା ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହୋଏନା—ମହାଜନକା ଦେଓ କାହାଁ ରହ୍ତାହେ ।—ଅବଦୁଲ୍ଲା ! ଓ ଦର୍ଜି ଅସ୍ୱା ?

ଦର୍ଜି ।—ଅବଧାନ ! ମୁଁ ତ ଜରଭେ ଉଠି ବସି ପାରୁ ନାହିଁ—ହଜୁରଙ୍କର ନାମ ଶୁଣି ଗୁଡ଼ୁ ଅସିଛୁ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଅରେ ! ଏ ମାରୁଆଡ଼ଠୁଁ ବନାତର ପତଲୁନ, ସାହେବୀ କୋଟ ଆଉ ୱେଷ୍ଟକୋଟ ପାଇଁ ଲୁଗା ନେ । ଆଉ ସବ୍‌ଜାଇଙ୍କର ଅଲପକ୍କା ନେ ସେ ଟୋପିବାଲା ମାଗୁଥିଲା ସାହେବୀ ଟୋପି ଉପରେ ପଡ଼ିବ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଚାଇନା-କୋଟ ହେବ ।

ଦର୍ଜି ।—ବହୁତ୍‌ ଅଚ୍ଛା । (ସ୍ୱଗତ) ଭଲଯୋଗ ହୋଇଛି—ଦାମ ତ ଏଠି ଯା ମିଳିବ—ଗଜ ଚାର ପାଞ୍ଚଲୁଗା ହେଲେ ମିଳିଯିବ ।

ମାରୁ ।—ବାବୁ, ରୁପେୟା ?

କୃଷ୍ଣ ।—ଓଃ ! କଲ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ସବ୍ ମିଲେଗେ ।

ମାରୁ ।—ଅଜ୍ କୁଛ୍ ହୁକୁମ୍ ହୁଆ ନେହିଁ ?

ଅବ ।—ଫେର ଝୁଟ୍‌ମୁଟ୍‌ ଭାବେ ଲଗାଏ ହୋ—ହୁକୁମ ତ ହୋ ଗିୟା—ଅଜ୍ କି କଲ୍—ଇସ୍‌ମେଁ କ୍ୟା ଓଜର୍ ?

କୃଷ୍ଣ ।—ଉନ୍‌କା ଦସ୍ତୁର ଓହି ରକମ୍—ତୁମ୍ ଯାଓ ଅବଦୁଲ୍ଲା ଦେଖ୍‌କେ କପ୍‌ଡ଼ା ଲେଲେ ।

ଅବ ।—ବାବୁ ମିଜେ ଏକ୍‌ଠୋ କୁର୍ତ୍ତି ହୁକୁମ୍ ହୁଆଥା !

କୃଷ୍ଣ ।—ଅଚ୍ଛା ଉସ୍‌ସେ କପଡ଼ା ଲେଲେ ।

ଅବ ।—ବହୁତ୍ ଖୁବ୍—ଚଲେ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା, ମାରୁଆଡ଼ ଓ ଦର୍ଜୀର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଅନାଦଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ।—

[ଗଙ୍ଗାଧରର ପ୍ରବେଶ ।

ଅରେ ବାଃ ଅ ଅ ଗଙ୍ଗାଧର ! ଖବର କସ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ବାଣ୍ଡସାହେବ ଭଲଅଛି—କହୁଛି ଜଲ୍‌ଦ ଯିବାକୁ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହେଇ ବୁଝିଲି—କି ଖାଦ୍ୟ ଦେଇ ଥିଲୁ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ହଁ ଦେଖିକର ଭୁଲ୍‌ଗି ଖୁସ୍ । ବାଇ ବଡ଼ ଭଲଲୋକ— ଆଉ୍‌ ଦାଣ୍ଡାଙ୍କ୍‌ପର ନ୍ନହେ । ସେ କହ୍ନୀ ତାର ଦାମ ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ଦେବ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଆଉ୍‌କଣ, ସଚାନର ବନାରସୀ—କଣ ଅଲପ ହୋଇ ଛିକ ! —ଗଙ୍ଗାଧର ! ଆଉ୍‌ ତା ପର ଗୋଟିଏ ମାଇକନଆ ହେବ କ—ସେ ରମଣୀଶିରୋମଣି ।—ଛୁଟାଏ ମଦତ ପିଇବୁ ? —ଅନାଦ ! —ଅନାଦ !—

ନେପଥ୍ୟେ ।—ଅବଧାନ !

[ଅନାଦର ପ୍ରବେଶ ।

କୃଷ୍ଣ । ଅଣନା ଜଲ୍‌ଦ । ଦଟା ହୋଲ୍ଲା ତାଉ୍‌ ବେଶି ନାହିଁ ଗୋଟା ଅଠ ଦଶ ଗୋଲ୍ ଘିଉଆ—ଆଉ୍‌ ସେ ଛେନା ମୁଡ଼ୁକ ଓ ଗବଡ ଆଣିବୁ ଶୀଘ୍ରହେବ ।

[ଅନାଦର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ବଂଶୀ ବାବୁର ସେହି କଥା ।

କୃଷ୍ଣ ।—କଣ—ସୁନ୍ଦରଗଡ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ହଁ—ସେହିଟା ମଦ ପିଇ ପିଇ ଦନେ ମରଯିବ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଥାଳଆଏ ଗୁଳଗଡ ପଠାଇ ଦେଇଛୁ—ଆଉ୍‌ କିସମିସ୍, ପେସ୍ତା, ବେଦାମ ଏ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରଛୁ—

ଗଙ୍ଗା ।—ଭେବେର ଖୋଲ ବନ୍ଧା ମଉଜ ହେବ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହେବ ଯେବେ ଆଉହୋଇ ହେବ ନା—ଅଧାପନ୍ତରଅଟା ହେଲେ ବାଈ ମନେ କରବେ କଣ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ଭାଇ ମୋର ଦରମା ଟଙ୍କା ପଶ ବାକୀ ଅଛୁ । ବାଇର ମୁଁ ଯେତେ କାମ କରୁଛି—ଆଉ୍‌ କେହି କରବ ନା ?

କୃଷ୍ଣ ।—ଦଟଙ୍କା ପାଇଛୁ ପରା—ବାକୀ ଆଠଟଙ୍କା ?

ଗଙ୍ଗା ।—ହଁ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହେଉ କାଲି ନେବୁ ।

(ଅନାଦିର ହୋକ୍କା, କଳି, ବୈଠକୀ, ଗୈଦା ଓ ଖଟ ସହିତ ପ୍ରବେଶ ଓ ସେସବୁ ଦୁହିଁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ଯଥାବିଧାନ ସ୍ଥାପିତ ।

ଅନା ।—(ଏକ ଲମ୍ଫଟିକଅ ଦେଖାଇ) ଦଅଁ ଲଗାଏଁ ?

କୃଷ୍ଣ ।—ହିଁ ଲଗା—ତୁ ଖାଇବୁ ନା ?

ଅନା ।—ହିଁ ମୋ ତଣ୍ଟିଟା ତାହିଁକି ଖସ୍ ଖସ୍ ହେଉଛି, ଛିଟାଏ ଖାଇବି ।

ନେପଥ୍ୟ ।—ଅନାଦି ! ମାଲଟା ଭେଟୁଛି ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ଶଶବ୍ୟସ୍ତେ) ଅରେ ଉଠା ଉଠା ବାପା ଆସିଲେଣି !

[ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ହୋକ୍କାଥିବ ପେନ ସମସ୍ତଙ୍କର ପଳାୟନ ।

ଯବନିକା ପତନ ।

(ନେପଥ୍ୟ ଗୀତ)

ସଙ୍ଗିଣୀ କାଫି—ତାଲ ଅଡ଼ଖେମଟା ।

ପାପପାରାବାରେ (ରେ) ବୁଡ଼ିଲା ସଂସାର ।
ଏହିରୂପ କଭିନଭି ଅନୀତି ବେଭାର । ପଦ ।
ନାନାଦି ନିଶା ସେବନ, କପଟତା ଆଚରଣ,
ବ୍ୟସ୍ତ ବଳ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ—ଘୋର କଳିକାଳ । ୧ ।

ତୃତୀୟ ଅଭିନୟ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ—ଉଦ୍ୟାନ ।

[ଉପମଞ୍ଜରୀ ଏକାକିନୀ ଏକ ପ୍ରସ୍ତରମୟ ଆସନରେ ଅଧୋବଦନରେ ଫୁଲ ଗୁନ୍ଥୁଥିବାବସ୍ଥାରେ ଉପବିଷ୍ଟା ।]

ରମା ।—(ସ୍ୱଗତ) ବିଧାତା ଯାହାକୁ ଦୁଃଖୀ କରେ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଃଖରେ ଯେବେ ପଡ଼ିବାକୁ ଦେଉଥାନ୍ତା ତେବେ ଆଉ ଚିନ୍ତା ନ ଥିଲା— ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ ପଡ଼ି ମନ ଯାଣ୍ଡି ଦିଏ — ଚେତନା ବୁଡ଼ାଇ ଦିଏ—ଏକାବେଳକେ ସାରି ଦିଏ ! ଅହା ! ସୁଖୀ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ । ଦୁଃଖୀ ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ସୁଖ ସ୍ୱପନପର । ଯାହାର କପାଳରେ ଥାଏ ଅନେକଙ୍କର ଉତ୍ତରୁ ଆପଣା ମଣିଷର ମୁହଁ ଦେଖେ — ଆଉ ଯାର କପାଳରେ ନାହିଁ ତାର ଯେଉଁ ଦୁଃଖକୁ ସେହି ଦୁଃଖ ! ଯେ ଚିରଦୁଃଖୀ ତାହାକୁ ଚିରକାଳ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନାରୀ ଅବଳା—ସ୍ୱାମୀ ବିନା ତାର ଗତି ନାହିଁ । ସ୍ୱାମୀ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରେମଭାବରେ ଆଦର କରି ଭାର୍ଯ୍ୟା ମୁଖେ ଚୁମ୍ବ ଦେବେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରେମଆହ୍ଲାଦମଗ୍ନରେ ମିଳେଇ ପଡ଼ି ତାହା ଉପଭୋଗ କରିବ; ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱାମୀ କ୍ରୋଧରେ ଗୋଇଠା ମାରି ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବେ ତାହା ବି ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ନୀରବରେ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ !—ଆଉ ଉପାୟ କିସ?—ସ୍ୱାମୀ ଦେବତା, ସ୍ୱାମୀ ଗୁରୁ, ସ୍ୱାମୀ ସର୍ବସ୍ୱ । ଯେଉଁ ନାରୀ ସୁଭାଗିନୀ ସେ ମନୋମତ ସ୍ନେହମୟ ସ୍ୱାମୀ ପାଇଚି—ଇହଲୋକରେ ସେହି ଧନ୍ୟା ! ଗୁଣମୟୀ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସ୍ୱାମୀ ଅକାରଣ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ ତାର ମନ କପର !—(ପ୍ରକାଶ୍ୟେ) ମୁଁ କି ଏଡ଼େ ଅଭାଗିନୀ !—ବିଧାତା କାହିଁକି ଏଡ଼େ ଅଭାଗିନୀ କରି ମୋତେ ଜନ୍ମ ଦେଲେ ! (ଅଞ୍ଚଳେ ଲୋତକ ମୋଚନ) ।

[ହରଦାସୀ ବୈଷ୍ଣବୀର ନୀରବେ ପଶ୍ଚାଭାଗରୁ ପ୍ରବେଶ ।

ହାୟ ! ଆଉ କେତେ କଷ୍ଟ ସହିବ ! ଯେ ମୋତେ ଭଲ ନ ପାଏ ତାହାପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଯାଣ୍ଡି ହେଉଚି ଯେବେ

କେତେକ କେହି ନ ଜାଣିଲେ—ଧିକ ଏ ଜୀବନ !—ପୃଥିବୀ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇଯା ମୁଁ ତହିଁରେ ପଶି ବିକଳଜୀବନ ବିସର୍ଜନ କରେଁ—(ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ) ମା ଲୋ !

ହର ।—(ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସି) ବୋହୂ ! ତୁମେକି ସବୁବେଳେ ଏହିପରି ଦୁଃଖ କରୁଥିବ । ଏହିପରି ଝୁରି ଝୁରି ଯେ ଜୀବନଟା କ୍ଷୟ ହେଇ ଯାଉଚି ତା କିଛି ବୁଝିପାରୁନ ?

ରସ ।—(ହସ୍ତେ ଅପ୍ରତିଭଭାବେ ଉଠି ଲୁହ ପୋଛୁ ଧୀରେ ୨) କି ମାତା କି ?—କେତେବେଳୁଁ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଚ ?—(ମୁହଁ ପୋଛି) ମୁଁ କଣ କହୁଥିଲି !

ହର ।—ବୋହୂ ! ଡର ନା—ମୁଁ କଣ ଆଜି ନୂଆ ହେଲି କି ? ତୁମର ଦୁଃଖମାନ ମୋ ବେକରେ ପଡ଼ି ବେକ ନଇଁ ଗଲାଣି—କେତେକାଳ ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବ ?—ବସ ଦେଖିବା ତୁମେ କପର ହାର ଗୁନ୍ଥିଚ । (ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଉପବେଶନ ।)

ଭସ ।—[ବସି] ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଗୁନ୍ଥିଚି ! ମାତା ! ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ମରିବ ମୋ ମଲାଦେହ ଉପରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ହାର ଗୁନ୍ଥି ଥୋଇ ଦେବ—ମୋର ସେଇଆ ଭେଟ ।

ହର ।—(ଜିହ୍ୱାଦଂଶନ କରି) ଛି ଛି ବୋହୂ ଏପରି କଥା କାହିଁକି କହୁଚ !

ଭସ ।—ମାତା ! କୁଞ୍ଜଲତାଟିଏ ଆଣି ଆପଣା ବଗିଚାରେ ଲଗାଇ ତାର ଯତନ ନ କଲେ ସେ ଲତାର ଦଶା କି ହବ କହିଲ ?—ମାଟିରେ ପଡ଼ି ଧୂଳିରେ ଗଡ଼ି ହଜାର ଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ତଳେ ଦଳି ହୋଇ ତାର କି ଜୀବନ ରହିବ ? ମୋତେ ଯତନାଇବାକୁ କିଏ ଅଛି ?—ମୋର ଯେ ହୁଅନ୍ତା ତାରତ ଦଶା ଦେଖୁଚ । ଆଉ ଶାଶୁବୁଢ଼ୀ ?—ତାଙ୍କର ସେବା କରି

ମୁଁ ଜୀଇଁଛି — ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ପାଇ ମୁଁ ଜୀଇଁଛି — ନୋହିଲେ ବାଇ ଲୋକର ଗଞ୍ଜଣାରେ ମୋର କିଉଁ ଅବସ୍ଥା ଥାଆନ୍ତା ?

ଦଉ ।—ଶାଶୁ ତୁମର ଯେତେ ଭଲ ଶ୍ୱଶୁରବି ସେମିତି । ଏପରି ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର କେଉଁ ବୋହୂଟା ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଥାଏ ?—ତୁମେବି ତାହାଙ୍କ ସ୍ନେହ ପାଉଛ ?

ଲଷ ।—ଚୁଲ୍ଲୀ ପାଉଁଶ !—ମାତା ! ମୋର ସୁଖ ଦୁଃଖ କା ଉପରେ ?

ଦଉ ।—ଆଉ ତା କାହିଁକି କହୁଛ ! ନିଶା ଖାଇ ସେତ ଅପଣା ବଶରେ ନାହିଁ — ଖାଲି ବାପ ମାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଏ ଲୋକଙ୍କ ଡରିଥାଏ ବୋଲି ଗାଁଯାକ ନଚାଇ ଅଛନ୍ତି । ନୋହିଲେ ତୁମକୁ ଗଞ୍ଜିବାରୁ ମାଟାର ଏ ଜୀବନରେ ଜୀବନ ଦେଇ ନାହିଁ । ନିଶା ଖାଇବ—ଦାସୀ ଘର କରିବ—ଘରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବୀ ପରି ରହିଛି ତାକୁ କି ତା ଚିହ୍ନଏ ବାଧୁଛି !—ମଲା ମୋ ! ସଂସାରରେ କଣ ଆଉ କେହି ଗୁଣବନ୍ତ କଉ ନାହାନ୍ତି କି ?

ଲଷ ।—ହି ମାତା ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଦୋଷ ନାହିଁ—ସେ ମୋର କପାଳ ଦୋଷ ! ସେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତୁ—ସେ ସୁଖରେ ଥିଲେ ହେଲା—ମୋ କପାଳ ପୋଡ଼ି ଯାଇଛି ନା ଯିବାକୁ ବାକି ଅଛି ! (ଲୁହ ପୋଛିବା)

ଦଉ ।—ଛି ବୋହୂ ! ଆଉ କାନ୍ଦ ନା—ଆଖିଟା ଫୁଲି ନାଲି ହୋଇ ଗଲାଣି—ତୁନି ହୁଅ, ତୁନି ହୁଅ ।

ଲଷ ।—ନା ଆଉ କାନ୍ଦିବି କାହାପାଇଁ—କେହି କି ଅସି ମୋ ଲୁହ ପୋଛି ଦେବ ! (କଇଁ କଇଁ ହେବା ଓ ଲୁହ ପୋଛିବା) ।

ଦଉ ।—ଛି ଛି ଆଉ ସେଗୁଡ଼ାକ କହ ନା !—କଣ କରିବ କହ ?—କହନ୍ତି, ଯେତେ ମାଠିବୁ ମାଠ—ନା ମୁଁ ସେହି ଦରପୋଡ଼ା ଛାଠ

ପ୍ରେମ କ ଯଶାଳେ ଅଛୁ—ରାଧା କୃଷ୍ଣ ପରି ଲଭ,
ସେ ଧନ ଅନ୍ୟର ଘରେ ତହାଇଲ ସେ ତନୁଁ ସରୁ ଯାଉ'ଛ ।
ଯେବେ ଯା ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରେମ—ଅଟଇ ତା ଭଣ୍ଡପଣ,
ଅଗେ ସୁଖକଥା ପଛେ ମଥାବ୍ୟଥା ଶେଷକୁ ନ ଥାଏ କଛ ॥

ରସ ।—(ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ସତ ଗୋ ସତ !

ଦ୍ୱର ।—ଆଉ,

ସେ ଭଳ ପୁରୁଷ ହୋଇବ କଏ, ସ୍ତ୍ରୀର ପାଦ ଧରଇ ମସ୍ତକେ ଥଏ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ରାଧାର ରାଧା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣର ତାଙ୍କୁ ଭଜାଭଜନ କରିବ କିଏ ॥

ରସ ।—ଅହା ! ତାଙ୍କ ପରି କିଏ ହବ !

ଦ୍ୱର ।—ପୁଣି,

ଦିନେ ରାଧାଙ୍କର ଭେଟ ନ ପାଇ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଲେ ବାଇ,
କେତେ ବଂଶୀସ୍ୱନ କଲେ ଯେଣୁ ଯନ ଭେବେ ହେଁ ନ ଦଲେ ରାଧାଙ୍କ ରଇ ।
ତହୁଁ, ଦିବାଳୁତା ଶଶି ତନ୍ଦ୍ରାରେ ଧରି, ନପଡାଲେ ଦୃଢ଼େ ବନ୍ଧନ କରି,
ବେଳ ଦେଖିବେଳେ ଦୂତିକା ସେ କାଳେ ଓଟାରି ଧଇଲା ପଛରୁ ଯାଇ ।
ଫାଟିଗଲା ଗଳେ ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ, ଜ ସୁନ୍ଦରୀ ଅଛି କହି ବଚନ,
ଏତେକ କଥାକୁ ଏତେ କଥାହିଁ ଏ ବୋଇଲା ଦୂତିକା ଶ୍ରୀମୁଖ ଚାହିଁ ।
ଜ୍ଞାନବାନ ଅଟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏଡ଼େ, ଅଳପେ ମୂରୁଖ ହୋଇଲ କେଡ଼େ,
ରାଧିକା ଏ କଥା ଶୁଣିଲା କାଳରେ କେତେ ବା ଗଞ୍ଜନା ଗଞ୍ଜିବ ନାହିଁ ॥

ରସ ।—ଭଲ କଥାଏ ପକେଇଲ ମାତା !

ଦ୍ୱର ।—ତହୁଁ

କହିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମନ୍ଦହାସେ, ଶ କହ ଦୂତିକା ରାଧିକା ପାଶେ,
ପରାଣରାଧିକା ବନ୍ଧନେ ପରାଣ ଛେନ୍ଦୁଥିଲି ମୁହିଁ ଭ୍ରମେ ।
ମୋର ପରାଣ ଯେ ତାର ପରାଣ, ଏ ଗଲେ ସେ ଯିବ ନ ହେବ ଆନ,
ବୁଝି ନ ପାରିଲି ଠିକେ ହୁଡ଼ିଗଲି ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧି ବିକାଶରେ ।
ଚତୁର ଦୂତିକା ଏମନ୍ତ କାଳରେ ଅଢ଼େ ଦେଲା ଅଖିଠାରି ।
ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କେବଣ ପରୀକ୍ଷା ଏ ହେଲା ଧନ୍ୟ ରୁ ଜାଉ ।
ରାଧିକା ବୃନ୍ଦାର ଏମନ କାଳରେ କାନ୍ଦାଇଲେ ଭରୁଅନ୍ତ !
ତହୁଁ, ଅନନ୍ଦରେ ଖେଳରେ ଖେଳ ହେଲେ ସବେ—ପ୍ରେମ କେ ଭଲ ଏଠାରୁ !

(ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ପୂରବୀ । ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ଅରେ ରସଲତା ! କେବେ ନ ସରିବ ତୋର ଚିତ୍ତ ବ୍ୟଥା ।
ଏ ଯେ ସଂସାର-ସାର ସବୁ ସରିଗଲା, ସ୍ୱର୍ଗ-ସ୍ୱଭାଗେ ନର୍କରାଜ ରାଜ୍ୟ କଲା;
କଳିକାଳକୁ ପାପ ଦିଏ ଯା ମନସ୍ତାପ କଳିବ କେ ତାକୁ ଭୁଲ କରି —
ଅରେ ରସନାରୀ ! ତୋତେ ଦୁଃଖଗଞ୍ଜନା ଯା ଦେଲା ସାରି । ୧ ।
ଦିବ୍ୟ ସୁଧାପାନ ଛାଡି ଲୋକେ, ବିଷପାନେ ମାତିଲେ ଥୋକେ ଥୋକେ
ଛାଡି ଗଲାଣି କୁଳ-ଧର୍ମ-ଆଚାର-ମୂଳ ଫେରି ପଡିଲାଣି ପାପରେଖା —
ଅରେ ରସଲେଖା ! ଲୋକ କପାଳକୁ ସଦା ଦୁଃଖ ଦେଖା । ୨ ।
ଏବେ, ସନ୍ତାପ ସାଗରେ ସନ୍ତରଣ ବିନା ଗତି ନାହିଁ ତୋହର ଭବେ
ଆନ ।
ଲୋଡିଥିଲୁ ତୁ ଯାକୁ ଭୁଲିବା ହେବ ତାକୁ ଭୁଲିଲାଣି ସେ
ତୋତେ ଥିର କରି —
ଅରେ ଯୀଣୋଦରି ! ଡାକ ଜଗତପାତାଙ୍କୁ ଝୁରି ମରି । ୩ ।

ରସ ।—(ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ଏକା ସେଇଆ — ଭଗବାନ୍ ଏକା ମୋ ଭରସା !

ହରି ।— ମଣିଷର ଆଉ ଗତି କି ଅଛି — ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କ ମାୟା — ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଲୀଳା ।— କି ଗୋ ଯମୁନା !

[ଖଣ୍ଡିଏ ଛବି ଘେନି ଯମୁନାର ପ୍ରବେଶ ।

ହାତରେ କଣ କି ?

ରସ ।— ତାହୁଣ୍ଡି । ମୁଁ ଯା ଛାଣ୍ଡେଇ ନ ପକେଇ ରଖିଥିଲି ମୋତେ ଶଏଥର ତା ଦେଖେଇ ବୁଲୁଚ ।

ଯମୁ ।— ମାଲୋ ଏତେ ରୋଷ କାହିଁକି — କଣ ହେଇଗଲା ସେଇଠ ? ଯା ଦବାର ତା ତ ହେଇଚି — ଯାକୁ ଛାଣ୍ଡେଇ ପକେଇଥିଲେ କଣ ହେଇଥାନ୍ତା ?

ହର ।—ଜଣ ସେଥ୍ୟା କହ ନା—ସେଇଠି ବସ । (ଖଣ୍ଡିଏ ପ୍ରସ୍ତର
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ) ।

ଯମୁ ।—(ବସି) ଦେଖ କଣ । (ହରଦାସୀକି ଛବି ପ୍ରଦାନ) ।

ରସ ।—କିସ କହୁବ ବେଇଲ ! ଭୁ ମନେ କରୁ ସବୁ ରଙ୍ଗ—ମୋର
ତା ଦେଖିଣ ବେଲକୁ ଅଙ୍ଗ ଜଳଯାଏ !

ଯମୁ ।— ମାଲୋ—ଏଇ କଥାକୁ ମୁହଁଟା ଏଡ଼େ ଭାରି କରି ଦଉଚ—
ହଅ ଗୋ ମାତା !

ହର ।—ରହ ରହ ମ, ଏ କାହା ଛବି ?

ଯମୁ ।— କହୁବ ସେ ପାପକଥା । ଆମ ଗୁଣବାନ ପଣ୍ଡାଙ୍କ
ଟିଏ ରଖିଚନ୍ତି, ମାଇପକୁ ଦେଖେଇବା ପାଇଁ ତାର ଗୋଟାଏ
ଛପା ଉଠାଇ ଆଣିଥିଲେ ।

ହର ।—(ଛବୀ ଦଂଶନ କରି) କଅଣ ! ଦାସୀଟାର ଛବି
ଦେଖେଇବା ପାଇଁ ମାଇପକଭକ ଆଣିଥିଲା ! ଅଭ୍ ହବ
ନାହିଁ !—ଅଲୋ ଏ ଋଷଟା କଣ ସୁନ୍ଦର ଦୁଗୁଚ—ଅଲୋ
ସେ ଅମ ବୋହୂର୍ ଚାଣିଥଙ୍କୁଠିକ ସର ହବ ନା ଅତ୍ତଗ ?

ଯମୁ ।—ତୁମେ ଦେଖ, ମୋତେ ପଶ୍ଚରୁଚ କାହିଁପେଇଁ । ଗୋଟାଏ
ଗୋଟାଏ ଲୋକଙ୍କ ପରକୁତ--କହୁବା କାଥକୁ !

ହର ।—ଛି ! ଛି ! --ଯମୁନା ! ଏ ଛବି ଅଙ୍କା ହେଲା କେମିତ ?
ଏ ସବକୁ ସଢ଼ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପର ଦୁଚ୍ଛିଚ ।

ଯମୁ ।—ସେ କଲରେ ଛପି କେଉଁଥି ମ ।

ହର ।—ହିଁ କଲ ମୋହୁଲେ ଫେର ଏମନ୍ତ ଅଙ୍କିବ କଏ ?
ସରକାର କେତେ ପରକାର କଲ କଲାଣି—ଖାଲି ଜୀବଦାନ
ଦେଇପାରୁ ନାହିଁ ।

ଯମୁ ।—ହାତରେ ଫେର କଏ ଅଙ୍କିବ ?—ହଅ ହଅ ସେ କାହ-
ଣି । (ଛବି ନେଇ, ଅଞ୍ଚଲେ ରସମଞ୍ଜରୀର ଲୁହ ପୋଛୁ

ଦେଉଁଦେଉଁ) ଛି ବେଲ ! କେଉଁଠେ କାନ୍ଦୁଚ । ଦେଖଟା କାନ୍ଦି
କାନ୍ଦି ସିଝିଗଲାଣି—ସୂନାର ଗଛଟା ଯେମନ୍ତେ ଝାଉଁଳି
ଯାଉଚ !

ଦୟ ।—(ଆପଣା ଲୁହ ପୋଛି) ଆହା ! !—

ଯମୁ ।—(ଆପଣା ଲୁହ ପୋଛି ରସମଞ୍ଜରୀର ଲୁହ ପୋଛି
ଦେଇ) ସେ କ ବେଲ ! କପାଳରେ ଦୁଃଖ ଅଛି ବୋଲି
କଣ ସଂସାରର ସବୁକଥାକୁ ତୁଚ୍ଛ କରୁଚ ?

ରସ ।—ବେଲ ! ସଂସାରରେ ମୋର ଆଉ କଉଁ କଥା ଅଛି !
ମୋ ଅବସ୍ଥାରେ ବଞ୍ଚିବା କ ସୁଖର କଥା !—ଫୁଲଗଛଟିରେ
ପାଣି ଦେଲେ ସେ ବଞ୍ଚେ ନା ଶୁଖିଲା ଭୂଇଁରେ ଶୃଙ୍ଖପାଖର
ଗଛ ପାଇଁ ବଞ୍ଚେ । ମୋର ଅଛି କଣ ମୁଁ ବଞ୍ଚିବ ! (କ୍ରନ୍ଦନ) ।

ଦୟ ଓ ଯମୁ ।—(ଉଠିଯାଇ) ଛି ଛି ତୁନ ହୁଅ ତୁନ ହୁଅ ।
(ଲୁହ ପୋଛିଦେଇ ମୁଖରେ ଜଳ ଦେବାର) ।

[କନକଲତାଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଓ ସମସ୍ତେ ତୁନତାନ
ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହେବାର ।

କନକ ।—ଯମୁନ ! ବୋହୂ ଅଛି କ ଏଠି ?—ଘଡ଼ିଟା, କାକର
ପଡ଼ୁଚ, ଆସ ମା ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆସ ।—ଆଉ କଏ—ମାଡା କ ?

ଦୟ ।—ହ ଗୋ !

କନ ।—ତୁମର ପାଇଁ ବୋହୂ ଏତେବେଳଯାଏ ଏଠି ବସିଯାଇଚ,
—ଆଉ ତା ମନ ଲାଗିବ କଉଁଠି ? ଆସ ମା କାକର ପଡ଼
ନସମ ହବ ।—ଯମୁନ, ସିବୁ ନା ଆ ।

ଯମୁ ।—ମୁଁ ଟିକଏ ଛିଡ଼ି ଯାଉଚ ।

ରସ ।—(ପ୍ରସ୍ଥାନ) ।

କନ ।—ହଉ ଅ, ଆଉ କାକରଟାରେ ବସ ନା । (ରସମଞ୍ଜରୀର
ପଶ୍ଚାତ୍ ପ୍ରସ୍ଥାନ) ।

ଦଉ ।—କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋହୂକୁ ଆସି ଘଟିଚି !

ଯମୁ ।— ଆଉ ତା' କାହିଁକି କହୁଚ ? ପୁଣି ଆପଣ ଭାଳ ଘଟିକି ଆସିଥିଲେ ଜାଣ ?

ଦଉ ।—ହଁ ଶୁଣିଥିଲି—ସେହି ଗଛ ଆଉଁ ଗୁଳିଗଳାଣି ?—ସର-କାରୀ କାମ କରୁ ଥିବ ।

ଯମୁ ।—କି ସରକାରୀ କାମ ମ ? ସେ ସାହେବ ପୁଅଟିଏ କଣ ଘଟିକି ଆସି ନାହିଁ ?

ଦଉ ।—ହଁ—ସେ—ଏ—କଣ ତା ନା ଅସୁ ନାହିଁ ।

ଯମୁ ।—ତାର କି ସରକାରୀ କାମ ନାହିଁ ? ସେ ଅଇଲା କେମତେ ଯିବ କେମତେ କେହି ଜାଣିବ ? ସେ ଅମର ଅଁସିକର ଖରଖର ଫରଫର—କଣା ଖାଇଚ କାହାକୁ ମାନିବାକୁ ନାହିଁ !—ବୋହୂର ପିଠି ଦେଖିଚ ?

ଦଉ ।—(ସ୍ୱଗତେ) କଣ—କଣ ମ ?

ଯମୁ ।—ଆଉ କେବେ କଣ—ବୋହୂର ପିଠିର ଅଗେ ଅବସ୍ଥା ଅଛି ? ପଲେ ମାଉଁସ ଉଠି ଯାଇଚ ପରା !

ଦଉ ।—କଣ ମାଡ଼ଖାଇ ?

ଯମୁ ।—ଯୋଡାରେ ।

ଦଉ ।—(ଜିହ୍ୱା ଦଂଶନ କରୁ) ଅଉ କହ ନାହିଁ । ଛୁ ଛୁ କାଳ ସଇଲା !

ଯମୁ ।—ଗୁଣମଣି ଏ ଛବ ଖଣ୍ଡିକ ଅଣି ବୋଲକୁ ଦେଖେଇ କହିଲେ ଦେଖନା ଏ କେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ! ବୋଲ ତ ଅଗରୁ ଶୁଣିଥିଲା କହିଲା ଏଇଟା ମୋର ସଉତୁଣୀ ପରା ।—ଅଉ କହୁକହୁ ଯିବ କୁଅଡେ—ମାତ ଶବଦରେ ତ ଘର ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଉଠିଯାଇ ଗୁଣମଣିକି ଟାଣିଅଣି କାହାରେ ପକେଇ ଦେଖେଁ ଯେ ବୋଲ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାଇ ପଡ଼ିଚି ।—କଣ

ହହବ—ବଡଲୋକଘର ଝିଅକୁ ଛନ୍ଦ ଦେଇ ସାଥିରାଣୀ ଆମର ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହଟହଟା ହେଲେଣି ।—ଟିକିଏ ଗଲାଠୁଁ ଯନ୍ତୁଁ ଜଣା ଜମିଗଲା ଗୁଣମଣିର ଯୋଡାଛଡା ନେଇ ଚାଲ୍ କଲେ—ଯାହା ନା କଣ ?

ହର ।—ଛିଛି ! ଏ ଭାଲ ହେଲା—ବର୍ଷେ ହବ ତ ନାହିଁ ବାହାଘର ।

ଯମୁ ।—ଆଠମାସ ମ । ଦେଖୁଚ ତ ଯୁଆଡ଼ଭିତରେ ବେଲ୍ ଲେମନ୍ ଜଣାପଡ଼ ହେଇଗଲାଣି ।

ହର ।—ବୟସ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ହବ ଜ ?

ଯମୁ ।—ପନ୍ଦର ବରଷ ଟି ।—କହନ୍ତି ବାହା ହେଲେ ଗୁଲ୍ ଉଠିଣ ଫେରିଯାଏ ଯେ ଆମର ଗୁଣମଣିଙ୍କର ତ ଗୁଣ ଅଧିକ ଅଧିକ ବାହାରୁଚ ।

ହର ।—ଛି ଛି !—ଅହା ମୋ ମନ ତୁମ ବୋହୂପାଇଁ ବଡ଼ ଖାଣ୍ଡି-ହଉଚ ।

(ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ଝିଁ ଝିଟ—ତାଲ ଖେମଟା ।

କେଉଁ ସୁଖାଶାରେ ଏ ପାପ-ସଂସାରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ମନ ବଳବ ।
ଅତିଘୋର ବ୍ୟଭିଚାର ଦେଖି ଛାତିରେ ଢାହାର ସହିବ । ପଦ ।
ଭାସିଲେ ପୁରୁଷେ ପାତକ-ଜଳେ,
ମରିଲେଣି ସବେ ଅଧର୍ମ ଫଳେ,
କଲଙ୍କୀ ହେଲେଣି କଲଙ୍କ ବଳେ,
ଦୁଃଖ-ଜଳେ ଭବ ଭାସିବ (ଏବେ) । ୧ ।
ପୁରୁଷ ଛାୟାରେ ଶିଖିଲା ନାରୀ,
ସତେ କରେ ବଳି ହୋଇବ ପାରୁ,
ଦବାନଳେ ଖୋଜ ଦେଲାଣି ଖାରୁ,
ଏ ଶୋକ ଜୀବନ ରହିବ (ଛାର) । ୨ ।

ସୁଭୋଜନ କୁଭୋଜନ-ସେବାରେ,
କୁଳବଧୂ ପ୍ରୀତି ନ ପାଏ ବାରେ,
ନଣା ବେଶ୍ୟା ସାର ହେଲା ଏକାଳେ,
ଏ ଘୋର ପାପ କେ ଦେଖିବ (ହାୟ) । ୩ ।

ନେପଥ୍ୟେ !—ଘଣ୍ଟ ଓ ଘଣ୍ଟାଧ୍ୱନି ।

ଦାସ ।—ଯମୁନା ! ଗୃଲ ଠାକୁର ଭୋଗ ଆଳତି ହେଲାଣି ।

[ଦାସଦାସୀ ଓ ଯମୁନାର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଯବନିକା ପତନ ।

(ନେପଥ୍ୟେ ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ବେହାଗ । ତାଳ ଯତ୍ର ।

ଗୋ ଏଥର—ଯିଭଳ ନ ହେଲେ ପଥର ।
ଝୁରଝୁରି ହବା ନଣି ଯିବ ଜୀବ ମାତର । ପଦ ।
ପ୍ରଣୟ-ପାଦପ ହେଲେ ସ୍ନେହ-ଲତା ତ୍ୟାଗ କରେ,
ନ ଜାଣେ ଲଭନ୍ତା ଏକା ଏ କାଳକୁ ଛାଡର । ୧ ।

ତୃତୀୟ ଅଭିନୟ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ—ପାଙ୍କତି ବାଈର ଘର ।

[ଗୃହଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁସଜ୍ଜିତ, ତଳେ ମଜଲିସ ପ୍ରାୟ ବଛଣା, କୃଷ୍ଣଚରଣ, ଗଙ୍ଗାଧର, ବଂଶୀବଦନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାବୁମାନେ ଅର୍ଦ୍ଧଗୋଲାକାର ଭାବରେ ଉପବିଷ୍ଟ । ସମ୍ମୁଖେ ଯାଡ ହୋଇ ଆଠଗୋଟି ବୋତଲ ଓ ଆଠଗୋଟି ଗ୍ଲାସ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ବାସନରେ କିସ୍‌ମିସ୍, ବାଦାମ, ପେସ୍ତା ଓ ଗୁଜରାଟ ସଂସ୍ଥାପିତ, ମଧ୍ୟଭାଗରେ ପାଙ୍କତି ବାଈ କୃଷ୍ଣଚରଣ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଉପବିଷ୍ଟା]

କୃଷ୍ଣ ।—ବଂଶୀବାବୁ ! ସହରେ ଯେତେ ବାଇ ଅଛେ ଆମାଦେର ପାଙ୍ଗା ବାଈର ମତନ ଅବୁ କୋଈଏଁ ଦେଖା ଜାଇ ।—ଆଜ୍ ଯେମନ ଶନିବାର—ତେମ୍ନି ମହାଦାଉ—ଆଉ ତେମନି ପାଙ୍ଗାବାଈ ।—ଅତଏବ ସଂଗଲେ ମିଲେ ପାଙ୍ଗା ବାଈର ବାରେ ଜୟ ଘୋଷଣା କର ?

ସମସ୍ତେ ।—ଜୟ ପାଙ୍ଗା ବାଈ କ ଜୟ ! କ୍ୟା ମହାଦେ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଅବଦୁଲ୍ଲା—

ନେପଥ୍ୟ ।—ଜି !

କୃଷ୍ଣ ।—(ଇଂରେଜୀରେ) ଏକରକମ ତାଡେ ଏଗ୍ରା ବଣ୍ଟରୁ ?-ଯଲଦ ଆଓ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲାର ପ୍ରବେଶ ।

ଦୋ—ସବକୋଇକୁ ଏକ ଏକ ଗ୍ଲାସ କର୍‌କେ ଅଗେ ବ୍ରାଣ୍ଡି ଦୋ ବାଦ ଉସ୍‌କେ ତୁମେ କ୍ୟା ଖାନାଉନା ବନାୟେ ଦୋ ଲେଇଆଓ ।

ଅବ ।—(ଏକ ବୋତଲ ଖୋଲି ବ୍ରାଣ୍ଡି ଗ୍ଲାସରେ ଢାଳି କୃଷ୍ଣଚରଣଙ୍କୁ ଦେବାର) ।

ବଂଶୀ ।—ଏ ବେଟା ଅନେକ ଯକ୍ ଦେର କରବେ—ଆମ୍‌ରା କ ତାବସ୍ୱେ ଓର ମୁଖ୍ ଖାନା ଦେଖ୍‌ତେ ଥାକ୍‌ବୋ ? (ଏକ ବୋତଲ ଖୋଲି ବ୍ରାଣ୍ଡି ଗ୍ଲାସରେ ଢାଳି ପାନକରଣ) ।

ସମସ୍ତେ ।—(ଯେଝା ଇଚ୍ଛାମତେ ଏକ ଦୁଇ ଗ୍ଲାସ ମଦ୍ୟପାନ ଓ ଫଂସ୍ମିସ୍ ଇତ୍ୟାଦ ଗୃଷ୍ଟ ଭକ୍ଷଣ) ।

ବଂଶୀ ।—ବଡ଼ା ଅଚ୍ଛା ହୁଆ । ପାଙ୍ଗା ! ତୁଇ ଯେ କୋଇ ମଦ ଖେଲନା ?

କୃଷ୍ଣ ।—ଖାଉଥଯ, ଖାଉଥଯ ତାକେ ।

ପାଙ୍ଗା ।—ମୁଁ ଖାଇବ ନାହିଁ ।

ବଂଶୀ ।—ହାଁ କେଉଁ ଖାବନା ?

ପାର୍ବ ।—କେମ୍‌ନେ ହବ ?

କୃଷ୍ଣ ।—କୋନ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ?—ଚଲ୍ଲ ଯାଓ ?

ବଂଶୀ ।—ଶାଲା କେ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ବେ—ବସ୍—ଚଲ୍ଲଯାଓ ।

ସମସ୍ତେ ।—ନିକାଲ୍ ଦୋ—ମଜ୍‌ଜକେ ବଖତ ଭଣ୍ଡୁର କରନେ ଆୟେ ।

ପଲ ।—(ଅନୁଚ୍ଚ ରୂପକର ପାର୍ବତୀ କାନରେ) ଏଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ଆଉ ଦଫ୍ତର ବାବୁ ଆସିଚନ୍ତି ।

ପାର୍ବ ।—(ଟିକଏ କୃଷ୍ଣଚରଣ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ) ନାହିଁ । ମନା କର ଦଅ କୁଣ୍ଢେଇ—ବାବୁ ଅଛନ୍ତି ।

ନେପଥ୍ୟେ ।—(ପୁନର୍ବାର କବାଟରେ ଧକ୍କା ମାରିବା ଶବ୍ଦ) ।

ବଂଶୀ ।—କେ ଓ ଶାଲା ?

କୃଷ୍ଣ ।—ଯାଓ ତୁମ୍ ମନା କରଦୋ ।

[ପରସ୍ପର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ବଂଶୀ ।—ବେଟା ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର ଦେଖାଚେ—କତ ପୁଲିସେର ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟରକେ ହଜମ୍ କରେ ଦିୟେଚି । କଲ୍‌କାତା ହତୋ ତୋ ବେଟାକେ ଦେଖିୟେ ଦିତୁମ୍ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ହେଁ ମଜାଲଗ୍ ବଂଶୀବାବୁ ଥଣ୍ଡା ହୟେ ଗାଛେ ଯେ ।

ବଂଶୀ ।—ନା, ନା, ଦେଡ଼ଡୋ ରେ ଶ୍ଳାହ୍‌ଟା ?

ସମସ୍ତେ ।—(ପୁନର୍ବାର ଥରେ ଦୁଇ ଥର ପୂର୍ବପ୍ରାପ୍ତ ମଦ୍ୟପାନ ଓ ଗୁଟ ଭକ୍ଷଣ) ଖାସାବ୍ରାଣ୍ଡି, ଜୟ୍ ରହେ, ହରବୋଲ୍ଲେ !

ବଂଶୀ ।—ହେ କ୍ରିଷ୍ଣବାବୁ, ଏକ୍ ଆଦ୍‌ଟା ଏସମୟ ଗାନ୍ ନା ହଲେ କେମନ୍ ଅମୋଦଟା ପାନ୍‌ସେ ପାନ୍‌ସେ ହୟେ ଯାଚେ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ଉଚ୍ଚୈ) ତାଇତୋ । ବାଇସାହେବ—ତୁମ୍ ମେରା ବାଇ ସାହେବ । ଏକ୍‌ଟୋ ଗୀତ ଫରମାସୀ ଦେଖି ଗାଓନା ।

ବଂଶୀ ।—ଗାଓ ଗାଓ—ଆମି ତାଲ ଦିଚି—ଓରେ ଧରତୋ ଓହକେ ସାରଙ୍ଗା ଆର ତବଲ୍ଲାଟା ।

ନେପଥ୍ୟ ।—(ବାଦ୍ୟ)

[ଗୀତ ସମସ୍ତେ ବଂଶୀବାବୁ ଥରେ ଦୁଇଥର ତାଳ ମାରୁ, ସମସ୍ତେ କ୍ରମେ, ମସ୍ତକ ଭଙ୍ଗିକରି ତାଳରେ ତାଳ ଦେବାର ଓ ମଧ୍ୟେ, "ବ୍ରାଭୋ" "ବାହ୍ୱାବା" ଶବ୍ଦ କରିବାର ।]

ପାଙ୍କ ।—(ଗୀତ)

ଗର୍ଜିଣୀ ଖଙ୍କରୀ — ତାଳ ଅଡ଼ଖେମ୍‌ଟା ।

ସତେ କି ନାଗରବର ଦାସୀକି ମନେ ରଖି'ଛ ।
ଭୁଲି କାହିଁ ନୂଆଭାବେ ଦାସୀକି ପାସୋରିଅଛ । ପଦ ।
ଥିଲା ଭାବ ନୂଆ ଯେବେ, କେତେ ଗର୍ବ ଥିଲା ତେବେ,
ଭାବକୁ ଅଭାବ ଏବେ ଦିନୁଦିନୁ ଭୁଲୁଅଛ । ୧ ।
ଏ ତ ସ୍ତ୍ରୀର ଜୀବଧନ, କହୁଁ ନୂଆ ଅନ୍ୱେଷଣ,—
ପ୍ରସାଦନେ ଅଯତନ କେଉଁଠାରୁ ଶିଖିଅଛ । ୨ ।

ବଂଶୀ ।—ବେଡ଼େ ଗାନ୍ ।—ବେସ୍ ବେସ୍ ତୋରା ସବ୍ ଅମନ୍ ଗୋଲ୍ କରିବ ତୋ କୁଛୁଇ ହବେ ନା—ଗାନ୍ ଏକ୍‌ଟା ଗାଇବେ ଯେ ତାଯ୍ ତୋଦେର ଗଳା ଓକେ ଏକେବାରେ ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ହଁ ହଁ ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ—

ଜନୈକ ।—(ସ୍ୱର ଧରି) ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ ।

ସମସ୍ତେ ।—(ଗୀତସ୍ୱରରେ ତାଳ ଦେଇ) ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ, ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ, ଡୁବ୍‌ଯେ ଦିଚେ, ଦେ ଡୁବ୍‌ଯେ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଅରେ କିଏ ମଦ ଖାଇବ ନାହିଁ ?

ସମସ୍ତେ ।—(ପୂର୍ବଂବାର ମଦ୍ୟପାନ ଓ ଗୁଟ ଭକ୍ଷଣ) ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ଏକ ଗ୍ଲାସ ଓ ବୋତଲ ଉଠାଇ) ଖାଅ, ଖାଅ— ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ଯେମନ୍ତେ ଖାଲି ନ ରହେ ।

ସମସ୍ତେ ।—(ପୂର୍ବବତ୍ ମଦ୍ୟ ପାନ ଓ ଗୁଟ ଭକ୍ଷଣ) ।

କୃଷ୍ଣ ।— କ୍ୟା ମଉଜ ହେ ।—ବଂଶୀବାବୁ ଅଉର ଏକଠୋ ଗାନ୍ ହେଲେ କେମନ୍ ହବେ ?

ବଂଶୀ ।—ଓରେ ବେଶ୍ ହବେ ରେ ବେଶ୍ ହବେ ।

ସମସ୍ତେ ।—(ସ୍ୱର ଧରି) ଓରେ ବେଶ୍ ହବେ ।

ନେପଥ୍ୟେ ।—(ବାଦ୍ୟ)

[ଗୀତ ସମୟେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଟିକିଏ ଲୁଚି ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ହୁଙ୍କାରୁ ପଛକୁ ପୂର୍ବପ୍ରାପ୍ତ ତାଳ ଦେବାର ଓ ଶବ୍ଦକରଣ ଓ ଲମ୍ଫ ଓ ନୃତ୍ୟ ।]

ପାତ୍ର ।—(ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ଅହଂ—ତାଳ ଏକତାଳୀ ।

ପୀରତି ପରମଧନ ଧରା-ଧାମରେ ।

ମନେ ମନ ମିଶାମିଶି କେତେ ସୁଖ ହବାଜାଣି

କାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରା କହୁଣି;

ଦେହେ ଦେହ ସମ୍ମିଳନ ସ୍ୱର୍ଗଭୋଗ ଉପାର୍ଜ୍ଜନ

ତହିଁ ଭାବ କେସନ !—

ବୁଝିବ କେ ସୁଧାରସ ନ ଚାଖିଲେ ଥରେ । ୧ ।

କୃଷ୍ଣ ।—ଏ ଗୀତଟା ବେଶ୍ ହେଲା—ବେଶ୍ ହେଲା ।

ସମସ୍ତେ ।—(ଗୀତସ୍ୱରରେ ତାଳଦେଇ) ବେଶ୍ ହେଲା, ବେଶ୍ ହେଲା ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା ଓ ଅନ୍ୟ ଏକଜଣ ପଠାଣର ଭୋଜନପାତ୍ର ଗୁଡିଏ ସଜାଡି ଆଣି ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ଥାପନ ଓ ପଠାଣର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ମଦଭୋଳରେ) ଆସ—ଅବଦୁଲ୍ଲାକା ପ୍ରସାଦ ପାଇବା ।

ଗଙ୍ଗା ।—(ଉଚ୍ଚରୁ) ମହାପ୍ରସାଦ ।

ବଂଶୀ ।—ଅରେ ଜଗନ୍ନାଥେର୍ କପାଲେଓ ଅମନ୍ ମହାପ୍ରସାଦ୍

ଏଜନ୍ମେ ଘଟ୍‌ବେ ନା । ଅରେ ଗେଷ୍, ଅରେ ମଦ୍ ଖା—
ସୋଡା ଉଁଅଟ୍ରି କୋଇ ?

[ପଠାଣର ସୋଡାବୋତଲ ଘେନି ପ୍ରବେଶ ।

ସମସ୍ତେ ।—(ମଦ୍ୟପାନ ଓ ସୋଡାସେବନ ପରେ କୃଷ୍ଣବାବୁର ଅଚେତନ ହୋଇ ପତନ) ।

ବଂଶୀ ।—ଏଃ ଏଁଖନ୍ ଥେକେ ଏମନ୍ ହୟେଗେଲ ! ଧରତୋ ଅବଦୁଲ୍ଲା ବାବୁକୁ ଏଇ ଖଟ୍‌ନା ଉପର ଶୁଇ ଏ ଦୟେ ଯାକ୍ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା ଓ ବଂଶୀବଦନ ଧରାଧରି କରି କୃଷ୍ଣଚରଣଙ୍କୁ ଖଟରେ ଶୁଆଇବା ଓ ଜଣ ବାବୁର ଉଠି ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ନେପଥ୍ୟ ।—(ବମନ ଶବ୍ଦ) ।

ଗଙ୍ଗା ।—ଅରେ—ଟିକଏ ପାଣି—ଅଣ—ରେ—ୟେ ବାନ୍ତି କଲେ (ପତନ) ।

ଅନ୍ୟବାବୁମାନେ ।—(ଭୂମି ମତୁଆଲା ହୋଇ ବୁଲିବାର) ।

ବଂଶୀ ।—ଅବଦୁଲ୍ଲା ! ଗାଡି ତୟ୍ୟାର ହେ ?

ଅବ ।—ଜି ବାବୁ ସାହେବ—ତୟ୍ୟାର ହେ ।

ବଂଶୀ ।—ଓରେ ଆୟ ସବ୍—ଗାଡିତେ ଉଠ୍‌ବା ।—ଓଗୋ ଅମ୍‌ନେ ଯାବେ ନାରେ—ଅବଦୁଲ୍ଲା ଦୁଇ ଏ ବୋତଲ୍ ଖୁଲେ ନୟେ ଆଗେ ଆଗେ ଚଲ୍‌ତୋ ।—ଅରେ ଓ ପାଠାନ୍ ଖାୟା ଏ ବାବୁକୁ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଉଠିୟେ ଲେ ତୋ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା ଆଗେ ଯାଆନ୍ତେ ତତ୍ପୃଷ୍ଠରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଝୁଲି ପ୍ରସ୍ଥାନ ଓ ପଠାଣ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କୁ ଟେକି ନେବାର ।

ପାର ।—ଯାଏଁ—ଶୋଇବ । ମୁଣ୍ଡଟା ସବୁ ବୁଲେଇ ଦଉଚ—ବଡ଼ ବଡ଼ା ମଦ—(ଉଠି ପତନ) ।

ନେପଥ୍ୟେ ।—ଅରେ ଅରେ !

[ପରଶୁର ପ୍ରବେଶ ।

ପର ।—(ପାବଂଗୀକ ଧରି) ଉଠ, ଉଠ (ହାତଧରି ପାବଂଗୀଙ୍କ ଉଠାଇନେଇ ଖଟ ଉପରେ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତେ ପାବଂଗୀର ଅଚେତନ ପ୍ରାୟ ଖଟରେ ପତନ)।—ଯେ ଖାନା ସବୁତ ମୋର—ବାଃ ବାଃ ! ଅଜଗରକୁ ଦାନ୍ତ ଗମ ।—ଅରେ ଭାଇ ଅଓନା—ଖାନା ଥଣ୍ଡା ହୋ ଯାତା ।

ନେପଥ୍ୟେ ।—ଚଲୋ ଚଲୋ ।

[ଅବଦୁଲ୍ଲା ଓ ପଠାଣର ପ୍ରବେଶ ଏବଂ ପରଶୁସହିତ ଭୋଜନ କରି ପାବୀଙ୍କ ନେଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ନେପଥ୍ୟେ ।—(ଗୀତ)

ରଚିଣୀ ଗାରଭୈରବୀ—ତାଲ ଅଡ଼ଖେମଟା ।
ଛି ଛି ଏ ଜୀବନ-ନାଟ ସଂସାର ପର୍ଯ୍ୟଙ୍କ-ପୂରେ ।
ସରବ ସକଳ କଥା ଏସଂ ନୀଚରୂପରେ । ପଦ ।
ହାତ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଛାଡ଼ି, ଏସନ ନରକେ ପଡ଼ି,
ଅର୍ଦ୍ଧେ କେ ପାରଇ ସୁଖ ଦୁଃଖ ତା ଅନନ୍ତଦୂରେ । ୧ ।
ସଂସାର ମାୟାବନ୍ଧନ, କ୍ଷଣେ ତା ହୁଏ ଖଣ୍ଡନ,
ଅଜ୍ଞାନପଥେ ମାତିଲେ ବନ୍ଧନେ ପଡ଼ିବ ବଲେ । ୨ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ଖଟରୁ ଉଠିବସି ମତୁଆଲା ପ୍ରାୟ) ବଡ଼ ଗମ୍ମତ ହେଲା—ବଂଶୀବାବୁ—ତୁମାକେ—ଅଜକାର ମଜା କେମନ—କେମନ ଲାଗଲ—ବଡ଼ ଗମ୍ମତ—ଏମନ ମଜା ଆଉ ହଏ କଇବ ?—ଗଙ୍ଗାଧର—ତୁ କୁଥରେ ଗଲୁ—ଅରେ ଗଙ୍ଗା—ଗଙ୍ଗାଧର—ଅଜର ମଦ ବଡ଼ କଡ଼ା—ମୂଁ କେତେ ଆଣିଥିଲି—ବାବୁ ଆଣିଥିଲି—ବିଲାତୀମଦ—ପେଟ ପବନ

ହୋଇଗଲା—ଗଙ୍ଗା—ଏ ମଜା ଆମ୍ଭ ବାପ ଅଜାଙ୍କ—କପାଳେ ନାହିଁ—ମୂର୍ଖ—ମରହଟ୍ଟି—ଗଙ୍ଗାଜଳ ପବିତ୍ର—ଦଗଅଜଳ ପବିତ୍ର—ସ୍ୱେ ସାତ ସମୁଦ୍ର—ଢେର ଗଙ୍ଗା ପାରହୋଇ ଆସୁଛି—ସ୍ୱେ ତେପଟ ପବିତ୍ର ! (ଟଳେ ପଡ଼ୁ ଖଟକୁ ଧରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହି ଯିବାର)—ପାଷଣ୍ଡ—ପାରୁ ରେ—ପାରିବଢ—ଭୁ କଡ଼ିଁଠି ଅନ୍ଧୁ ମ—ମତେ 'କ ଅଜ କଥା କହିବୁ ନାହିଁ ?—ପାରୁ ଆମର ଚୁଡ଼ିଛି—ମାନ କରଛି—କାଲି ବଣିଅ ଡାକ ସୁନାର ଗହଣା—ବନାରସୀ-ଶାଢ଼ୀ ଦେବ !—ପାରୁ—ପାଷଣ୍ଡ—ଅଁ—ମୋ ଧନ—ମୋ ପ୍ରାଣ—ଉଃ !—ଘଣ୍ଟା କଣ ହେଉଛି—ଅଉ ଟିକଏ ମଦ—ଅବହୁଣ୍ଟା—ହୁଣ୍ଟା—ହୁଲୁଣ୍ଟା—ଯେସସା ସସପ—ଅରେ ଅବହୁଣ୍ଟା—ହୋଜା ଭାଇ—ଅବହୁଣ୍ଟା—କେହି ନାହିଁ ?—ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ—ଚାଲିଗଲେ—କାଲ୍ ଦେଖେଙ୍ଗେ !—ବାଇ ଆମର ଭଲ ଲୋକ (ବାଉ ଉପରେ ହାତ ପଡ଼ିଯିବାର)—ଅଛି ଥଣ୍ଡା ଲୋକ—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଟିଏ—ପାରୁ !—କଥା କହ ଟିକଏ ମ—ଉଠ ମ—ଟିକଏ ମଦ ଦେ ମ ।—କଥା କହିବୁ ନାହିଁ—କହିବୁ ନାହିଁ—ତୋର ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ଅଛି ପରା ?—ଶାଲାର ବେଟା ଶାଲା—ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ।—ହିଁ ହିଁ—ତାର ପାଇଁ ଏତେ ଗର୍ବ—ଅଚ୍ଛା !—କଥା କହିବୁ ନାହିଁ ?—(କାନ୍ଥ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଝୁଲୁଥିବା ଏକଖଣ୍ଡ ତରବାରୀ ଧରି)—କଥା କହିବୁ ନାହିଁ—ଦେଉ, ଥିବୁ ନା ଏପରି କରିବୁ—ତୋତେ ମାରିବି—ମୁଁ ମରିବି—(ତରବାରି ଖୋଲି) ତେବେବି କଥା କହିବୁ ନାହିଁ ?—ଦେଖିବୁ ?—ତୋର ଜୀବନ ଗଲା—ଗଲା (ତରବାରିରେ ବେକରେ ଏକ ଚୋଟ ପ୍ରଦାନ) ।

ପାର ।—(ଅଚେତନାବସ୍ଥାରେ) ଏଁ —

କୃଷ୍ଣ ।—(ଚମକି) ଆଉ ଗୋଟେ (ଅନ୍ୟ ଏକଗୋଟ ପ୍ରଦାନ) —ବସ୍ ମୂଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡିଗଲା—ଯେସାକୁ ତେସା—ଯା ଇନସ୍ପେ-କ୍ଟର ଜଡକ—

ନେପଥ୍ୟେ ।—(ଘୋର କୋଳାହଳ ସ୍ୱରେ) ଏ ଖୁଣ—ଏ ଖୁଣ ।

[ଦ୍ରୁତବେଗେ ଅବଦୁଲ୍ଲାର ପ୍ରବେଶ ।

ଅବ ।—ଅରେ ଖୁନ୍ ହୋଚିୟା—ହୁଆଁସେ ଯଲ୍‌ଦି ବାବୁକୁ ଲେ ଚଲେ ।

ଯବନିକା ପତନ ।

(ନେପଥ୍ୟେ ଗୀତ)

(ପୂର୍ବଗୀତସ୍ୱରରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୀତ ଗାୟନ)

ଛି ଛି ଶେଷେ ଏହି ଫଳ—କଳଙ୍କ କଳଙ୍କେ ପଡ଼ି,
ପ୍ରଭେଦ କି ରହେ ତେବେ ଜଗତ ଓ ଯମପୁରେ । ୩ ।
ଯେ ଜୀବନ ଆଜୀବନ ପାପ-ପଥେ ରଖେ ଧ୍ୟାନ,
ମନୁଷ୍ୟତା ସବୁ ତାର ଏହିରୂପ ଏକାଠୁଲେ । ୪ ।

———

ଚତୁର୍ଥ ଅଭିନୟ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ—କୃଷ୍ଣଚରଣର ବୈଠକଖାନା ବା ଶୟନାଗାର ।

[କୃଷ୍ଣଚରଣ ବିଛଣାରେ ଏକାକୀ ଉପବିଷ୍ଟ ଓ ସମ୍ମୁଖେ ବାକ୍ସ ଏକଗୋଟା ଖୋଲା ହୋଇ ସଂସ୍ଥାପିତ ।]

କୃଷ୍ଣ ।—(ସ୍ୱଗତ) ହାୟ ! ମୁଁ କି କର୍ମ କଲି ! ଧନ, ଯୌବନ, ପିତା, ମାତା, ସମସ୍ତ ଗଲା ! ! ସକାଳ ହୋଇ ଗଲାଣି—ପୁଲି-ସ ତ ଏହିକ୍ଷଣି ଆସିବ । ହାୟ ! ହାୟ ! ଆଉ ଦିନେ

ଇନସ୍ପେକଟରଙ୍କୁ ବସାଇ କେତେ ମଦ ଖୁଆଇଛୁ, କାଲି ତାହାଙ୍କ ଡାଲୁ ଗାଳି ଦେଇ ଫେରାଇ ଦେଲି ! ହାୟ ! ସବୁ ମୋର କପାଳର ଦୋଷ ! ଯୋଗକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଘଟନ୍ତି ନାହିଁ ! ଏତେବେଳେ ଆଉ ଉପାୟ କ ? — ଯାହା କରିବ । — ଆହା ! ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଅକାରଣ କାହିଁକି ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ଆସିଲି — ଏସବୁ ତାର ଫଳ । — ଏହିକ୍ଷଣି ପୁଲିସ ଆସିବ, ଏହିକ୍ଷଣି ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ — ଆଉ ବଞ୍ଚିକରି କ ଲାଭ ? ସରକାରର ଯେତେ ଟଙ୍କା ଖାଇ ଯାଇଛି ତା ବ ଧରା ପଡ଼ିବାର ସୂତ୍ର ଲାଗିଲାଣି — ସେ ଅର୍ଥ ପଡ଼ିଲେତ ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଏଣେ ବଞ୍ଚିବାର ତ ଭରସା ନାହିଁ — ଏଣେ ବଞ୍ଚିଲେ ବ ତେଣେ ପଡ଼ିବାକୁ ହବ । ମୋ ପକ୍ଷେ ମରଣ ଶ୍ରେୟସ୍କର । — ତେବେ ଆଉ ବିଳମ୍ବ କାହିଁକି ? (ଦୀର୍ଘ-ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ବାକ୍ସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ କାଗଜପୁଡ଼ିଆ ବାହାର କରି ଖୋଲି ଦେଖିବାର) ଏହି ଶଙ୍ଖୁଆ — (ପୁଡ଼ି-ଆକୁ ଚୁମ୍ବିବାର) । — ଆହା ! ଏତେବେଳକୁ ତୁହି ମୋର ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧୁ — ମୁଁ ଆଉ ସଂସାରରେ କାହାରିକି ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଦେଖୁ ନାହିଁ । — ହାୟ ! ମୋର କୃତକର୍ମ ମୋତେ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ! ବେଳସୁଁ ବାପ, ମା, ଭାର୍ଯ୍ୟାର କଥା ମାନିଥିଲେ କାହିଁକି ଏତେସବୁ ହୋଇଥାନ୍ତା ! ବାପା ! — ମା ! — ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏଇଠି ଦଣ୍ଡବତ (ଦଣ୍ଡବତ କରଣ) — ମୋ-ତେ ବିଦାୟ ଦିଅ ! — ରସମଞ୍ଜରି ! (ଲୋତକ ମୋଚନ) ମୋର ଦୋଷ କ୍ଷମା କରିବ — ମୁଁ ବଡ଼ ଅପରାଧୀ । ତୁମ୍ଭର କପାଳ ! — ଆହା ! ଠିକଏ ହସିଖୁସି ହୋଇ ଭଲ ଘରୁ ଆସିଥାନ୍ତି ! ହାୟ ! କି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ! ରସମଞ୍ଜରି ! ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟାମୀ ! ମୋ କଥା ମନେ ହେଲବ ନାହିଁ ! — ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ

ଭଗବାନଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଗଲ ! (ନେତ୍ରକ ମୋଚନ) ।
—ଆଉ ବଲମ୍ବ କାହିଁକ ?—(ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ନରୀକ୍ଷଣ କର).
ଆଉ କାହିଁକ ?—ଏ ମାୟା ତ୍ୟାଗ କର । ଭଗବାନ୍ ! ମୋର
ପାପର ଦଣ୍ଡ ମୋର ହାତରେ ହେଲା ! (ଶଙ୍ଖୁଆ ଭକ୍ଷଣ ଓ ଟିକଏ
ପାଣି ପିଇ ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ କର ଅନ୍ୟତ୍ର ରଖିଦେଇ)—
ଯାଁ—ଯାହା ହେବାର ଥିଲା ହୋଇଗଲା । (ଶୟନ) ।

[ପୁଲିସ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର, ଜ ୬ ଣ କନେଷ୍ଟବଲ,
ପରଶୁ, ଅନାଦ ଓ ଗଙ୍ଗାଧରର ପ୍ରବେଶ ।

ଇନ ।—ଉଏଲ୍, କାହାଁ ହେ କୃଷ୍ଣଚରଣ ? —ଏ କୋନ୍ ଶୁଁ ?

ପର ।—(ଶ୍ଲେଷଯୁକ୍ତ ବଚନସ୍ୱରେ) ଅଜ୍ଞା ସେଇ କୃଷ୍ଣବାବୁ ।

ଇନ ।—ହାଁ ହାଁ ଓ କୃଷ୍ଣଚରଣ ହେ । (ସ୍ୱଗତ) ବେଟା କାଲ୍
ଘରେ ଆବାର ଆମାକେ ହାଁକଏ ଦଫେରେ—ଏଖନ ଦଛି
ମଜାଟା ଦେଖିଯେ । (ପ୍ରକାଶ୍ୟେ) ଉଏଲ୍, କୃଷ୍ଣଚରଣ !

କୃଷ୍ଣ ।—(ଧୀରେ ଉଠିବସି ସ୍ୱଗତ). ହାୟ ! ଏହା ଆଗେ କ ମଳ
କାହିଁକ ?

ଇନ ।—ଉଏଲ୍, ମୁଁ ମେ ଯବାବ ନେହିଁ ?—ଯେ ପରଶୁ ଦାବ
କରଛାହେ, ତୁମ୍ ଗୟା ଗତକୁ ପାଙ୍ଗ ବାଇକୁ ଖୁନ୍
କୟା—ଯବାବ ଦୋ—ଖୁନ୍ କୟା ୟା ନେହିଁ !

କୃଷ୍ଣ ।—(ସ୍ୱଗତ) ଜଗଦୀଶ୍ୱର ! ଆଉ କାହିଁକ କଷ୍ଟ ଦେଉଛନ୍ତି ।
ରେ ଶଙ୍ଖୁଆ ! ତୋର କ ମୋପ୍ରତି ଲେଶମାତ୍ର ଦୟା ନାହିଁ ?

ଇନ ।—କ୍ୟା ହେ ଯବାବ ଦେତା ନେହିଁ ? ଦେଖୋ କନେଷ୍ଟ-
ବଲ !—ଲଗାଓ ଯୋଡ଼ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ସଭୟେ) ହଁ ମୁଁ ମାରଚ—(ବାନ୍ତ କରବାର) ।

ଇନ —ଅସାମୀ ଏକ୍‌ବର୍ ହେ ।—ଏ କ୍ୟା ? ନଶା କ୍ୟା ଅବ୍‌ତକ
ଛୁଟ୍‌ତା ନେହିଁ ?

କୃଷ୍ଣ ।—(ପୁନର୍ବାର ବମନ ଓ ବିକଟ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ପେଟମର୍ଦ୍ଦନ)।

ଜନୈକ କନେଷ୍ଟବଲ ।—ହଜୁର୍ ଓ ମାଲୁମ ହୋତା ହେ କୁଛ୍ ଖାୟା ହେ—ଖାନ୍ନେ ନଶାକା ଏସା ମାଲୁମ ନେହିଁ ହୋତା ।

ଇନ ।—ଅଚ୍ଛା ।—ତୁମ ଦୌଡ଼କେ ଯଲ୍‌ଦ ଡାକ୍ତର ସାହେବକୁ ଲେଆଓ—ଯଲ୍‌ଦ !

[କନେଷ୍ଟବଲର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଦେଖୋ ଗଙ୍ଗାଧର, ତୁମ୍ ବରାବର ଉସ୍‌କା ସାଥ୍ ରହେତା ବୋଲୋ ଓ କ୍ୟା ଖାୟା ହେ !

ଗଙ୍ଗା ।—(ସଭୟେ ହାତ ଯୋଡ଼ି) ହଜୁର୍ ହାମ୍ ତ କଛୁ ଜାନ୍‌ତା ନାହିଁ—ହାମ୍ ତ ଏହିକ୍ଷଣି ଅସିକା ଦେଖତେ ଏସା ଅବସ୍ଥା ।

ଇନ ।—ଉଏଲ୍ ଅନାଦ, ତୁମ୍ ଉସ୍‌କା ନୌକର୍—ତୁମ୍‌କୁ ସବ୍ ମାଲୁମ୍—ବୋଲୋ ଓ କ୍ୟା ଖାୟା !

ଅନା ।—(ଭୟରେ କୃତାଞ୍ଜଳି ହୋଇ) ହଜୁର୍ ! ମୁଁ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ।—ମୁଁ ମୂରୁଖ ।

ଇନ ।—କ୍ୟା ? ମୂରୁଖ ।—ମୂରଖ ହୋନେସେ କ୍ୟା ନଜର କରନେ ନେହି ସକ୍‌ତା ହେ ?—ତୁମ୍‌ଲୋକ ସବ୍ ଛୁପାତା ହେ !—ଅମୀର ! ୟେ ଦୋନୋକୁ ଗୁତ୍ତୁକୁ ଲଗାଓ ।

[ଅମୀର କନେଷ୍ଟବଲ ଅନାଦ ଓ ଗଙ୍ଗାଧରକୁ ଗୁତ୍ତକରେ ପ୍ରହାର କରଣ ।

ଅନାଦ ଓ ଗଙ୍ଗା—(ସବେଦନ) ମାଲୋ, ମଲି ଲୋ । ଦୋହାଇ ଇନସ୍ପେକ୍‌ଟର ସାହେବ—ଅମେ କିଛି ଜାଣୁଁ ନାହିଁ ।

ଇନ ।—ଅମୀର ! ଓ ବାକସ୍ ଖୋଲୋତୋ ଉସ୍‌ମେ କ୍ୟା ହେ ଦେଖା ଯାୟେଗା ।

ଅମୀ ।—(ବାକ୍‌ସ ଦେଖି) ଏତୋ ବନ୍ଦ ହେ ।

ଇନ ।—ତୋଡ଼ୋ ଉସ୍‌କୁ !

ଅମୀ ।—(ବାକ୍‌ସ ଭାଙ୍ଗି ହୁଇ ଗୁଣ୍ଡା ପୁଡ଼ିଆ ବାହାର କରି ଇନସ୍ପେକ୍‌ଟରଙ୍କୁ ଦେବାର) ।

ଇନ ।—(ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖି) ଅରେ ଏକ୍ତା ଖଙ୍କୁଅ ହେ । ଏ
ଲକ୍‌ଲମ ଖଙ୍କୁଅ ଖାୟା ।

ବୃଦ୍ଧ ।—(ପୁନବାର ବମନ ଓ କୁନ୍ଥାଇବାରୁ ଓ ପୂର୍ବବତ୍ ମୁଖଭଙ୍ଗି
ଏବଂ ପେଟମର୍ଦ୍ଦନ କରି) ମାଲେ ମୁ ମରଗଲି !

[ବୈଷ୍ଣବର ପ୍ରବେଶ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—(ଲମ୍ବଭାବେ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର ପାଦତଳେ ପଡ଼ି) ଦୋହାଇ
ଇନସ୍ପେକ୍ଟର୍ ସାହେବ—ଓ ଅପ୍‌ନା ଲଡ଼୍‌କା ।

ଇନ ।—ଅରେ କୁଛ୍ ନାହିଁ ହେ ନା ଖାଲି ବୋଲ୍‌ତା ।

ବୈଷ୍ଣ ।—(ଉଠି ବସି) ମୁ ଗରିବ ଲୋକ—ଶଏ ଟଙ୍କା ଅଣିଛି ।

ଇନ ।—ଶଏ ରୋପେୟା କ୍ୟା ହୋଗା—ଏକହଜାର ରୋପେୟା
ଦେନେ ପଡ଼େଗା । ଏ ସଙ୍ଗୀନ ମୋକଦ୍ଦମା ।

ବୈଷ୍ଣ ।—ଦୋହାଇ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ସାହେବ—ମୁ ଆଉ କହିଁରୁ
ପାଇବି—ଆଉ ପଛକେ ଶଏ ଟଙ୍କା ଧାର କରି ଦେବି—
ଏ ଟଙ୍କା ରଖ—ମୋତେ ରକ୍ଷା କର ।

[ପ୍ରଥମ କନେଷ୍ଟବଲର ପ୍ରବେଶ ।

ଇନ ।—ଉଏଲ୍—ଡାକ୍ତର ସାହେବ ଅୟା ?—ଗୁଡ୍ ମର୍ଣ୍ଣିଙ୍ଗ !

[ଡାକ୍ତର ସାହେବଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ।

This man has eaten—this—this—
ଖଙ୍କୁଅ (ପୁଡ଼ିଆ ସବୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ହାତକୁ ଦେବାର) ।

ଡାକ୍ତ ।—(ପୁଡ଼ିଆ ଦେଖି) Yes—Arsenic—Very strong
Arsenic. (ବୃଦ୍ଧର ମୁଖ, ଜହ୍ଵା ଓ ଓକାଳିଥିବା ପଦାର୍ଥ
ଦେଖି) send him at once to the hospital. (ଗମ-
ନୋଦ୍ୟତ) ।

ବୈଷ୍ଣ ।—(ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି) ଦୋହାଇ ଡାକ୍ତର ସାହେବ!—

ହଜୁରଙ୍କ କଲମ୍‌ରେ ସବୁ ଅଛି—ମୁଁ ଗରିବ ଲୋକ ଷଏଁ ଟଙ୍କା ଦେବି—ବେଶୀ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଡାକ୍ତ ।—ୱେଲ୍, ଇଧର୍ ଆଓ ।

[ଡାକ୍ତର ସାହେବ ଓ ବୈଷ୍ଣବର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ଇନ ।—ଦେଖୋ—ଇସ୍‌କୁ ହାମାରା ବଗିମେ ଲେକେ ବୈଠାଓ —ଯଲ୍‌ଦ ହସ୍‌ପିତାଲକୁ ଯାନେ ହୋଗା ।

କନେଷ୍ଟବଲମାନେ ।—ଯୋ ହୁକୁମ (କୃଷ୍ଣଚରଣକୁ ଧରାଧରି କରି ନେଇ ଯିବାର) ।

[ବୈଷ୍ଣବଚରଣର ପ୍ରବେଶ ।

ଇନ ।—ହାମ୍ ଏକ ହଜାରସେ କମ୍ ନେହି ଲେଗା ।—ଡାକ୍ତର ସାହେବକୁ କ୍ୟା ଦିୟା ?

ବୈଷ୍ଣ ।—ସେହି ଶଏ ଟଙ୍କା ।—ହଉ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚଶ ଦେବି— ମୋ ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । (ଇନସ୍ପେକ୍‌ଟରକୁ ଶଏ ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ) ।

ଇନ ।—(ଟଙ୍କା ନେଇ) ହାମ୍ ବୋଲ୍‌ଦେତା—ଏକ ହଜାରସେ ଏକ ରୁପେୟା କମ୍ ହୋନେସେ ତୁମାରା ଅଚ୍ଛା ନେହି ହୋଗା—ବାକୀ ରୁପେୟା ଝାଲ୍ ଲେ ଆଓ ।

[ଇନସ୍ପେକ୍‌ଟରର ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

ବୈଷ୍ଣବ ।—ହ ମୂର୍ଖାନ୍ତ କାମ କଲି—ମୋର ଛ ପଇହାର ବଦଳେ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେବ ନାହିଁ ! (ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ହେବାର) ।

ପଟକ୍ଷେପଣ ।

— — —

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ—ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ଇଜଲାସ ।

[ଦୃଶ୍ୟ ମିଶଲ; ଜଜ ସାହେବ ନିବିଷ୍ଟମନେ କାଗଜପତ୍ର ଦେଖି ରାୟ ଲେଖିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ; ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ପେସ୍‌କାର ଉପବିଷ୍ଟ

ଓ ସମ୍ମୁଖେ ନଥି ସଂସ୍ଥାପିତ; ପେସ୍କାର ପଶ୍ଚାଭାଗରେ ଜ ୨ ଣ ଚପରାସୀ ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ମିଶଲର ଏକପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆସାମୀ କୃଷ୍ଣଚରଣ ଓ ତତ୍ପାର୍ଶ୍ୱେ ଜଣେ କନେଷ୍ଟବଲ ଦଣ୍ଡାୟମାନ, ସାହେବଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଜଣେ ଓକିଲ ଓ ହେଡ଼ କନେଷ୍ଟବଲ ଚୌକିରେ ଉପବିଷ୍ଟ ଓ ମିସଲତଳେ ଲୋକାରଣ୍ୟ ଏବଂ ତନ୍ମଧ୍ୟେ ବଂଶୀବଦନ, ଗଙ୍ଗାଧର ଓ ବୈଷ୍ଣବଚରଣ ପ୍ରଭୃତି ଉପସ୍ଥିତ ।]

ଜନୈକ ଚପରାଶୀ ।—(ମିସଲ ଅଗକୁ ଅସି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ) ଗ୍ରେପ୍ ଗ୍ରେପ୍ । (ଫେର ଯାଇ ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ) ।

କୃଷ୍ଣ ।—(କନେଷ୍ଟବଲକୁ ଧୀରସ୍ୱରେ) ଗୋଡ଼ ହଟା ବଡ଼ ଯୋଁ ଲାଇ ହେଉଛି—ଟିକଏ ବସନ୍ତୁ ?

କନେ ।—(ତେଜ ହୋଇ) ନେହିଁ—ହିଁଆ ବୈଠନେକା ହୁକୁମ ନେହିଁ—ୟେ ବୈଠନେକା ଯ୍ୟା ଅୟେସକା ଜାଗା ନେହି ହେ ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ସ୍ୱଗତ) ମରିବାପାଇଁ ଏତେ ଯତ୍ନ କରି ଯେତେବେଳେ ମରି ପାରି ନାହିଁ ମୋ କପାଳେ ବନ୍ଧୁକ ଫାନ୍'ସ୍ଥା ଅଛି !—ଭଗବନ୍ ! ତୁମ୍ଭେ ଭରସା !

ଗଙ୍ଗା ।—(ସ୍ୱଗତ) ମୋର କଥା ସରିଲା । କୃଷ୍ଣଟି ଥିଲାବୋଲି ଘୁଷପଇସା ମିଳୁଥିଲା—ସେ ଗଲେ ଆଉ କଏ ଦେବ ?

ବଂଶୀ ।—ହାଁରେ ଗଙ୍ଗାଧର ! କେମନ ହୟେଚେ ? ଯେମନ୍ କାଜ୍ ! ଅମି ତଖନ୍ ତୋକେ ବାର୍ ବାର୍ ବଲ୍ଚି ଏତ ମଦ ଖାସ୍ନେ, ଏତ ମଦ ଖାସ୍ନେ, ତୁ ତ ମାନ୍‌ବାର୍ ଛେଲେ ! ଏଖନ୍ ଯେମନ୍ କାଜ୍ ତେମ୍ନି ଫଲ ।

ଗଙ୍ଗା ।—ମୋ ସଙ୍ଗରେ କଥା କହ ନା ବଂଶୀବାବୁ ! ମୋର ମନ୍‌ଟା କେମନ ହେଇ ଯାଉଛି ।

ବଂଶୀ ।—(ସ୍ୱଗତ) ଏ ବେଟାଇଓ ବେଶ୍ ହୟେଚେ—ବେଟା ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ହୟେଛିଲ ।—ଏଖନ୍ ଗୁବୁକ୍ ଖେୟେ ବେଟାରୁ

ଏକ୍ଟୁ ବୁଝି ହୁଅନ୍ତେ । (ପ୍ରକାଶ୍ୟେ) ଗଙ୍ଗାଧର ! ତୋଙ୍କେ ଯେ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ସେଦିନ ଗୃହୁକେ ମାରିଲେ ତୁଇ ନାଲିସ୍ କରିଲନ୍ତେ ?

ଗଙ୍ଗା ।—ବଂଶୀବାବୁ ! ତୁମେ କେନ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଅଛ ? (ଅନ୍ୟତ୍ର ଗମନ) ।

ଚପ ।—(ଧୂର୍ତ୍ତହାସ୍ୟ) ଗ୍ରେପ୍ ଗ୍ରେପ୍ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—(ସ୍ୱଗତ) ମୋତେତ କିଛି ଭଲ ଦିଶୁ ନାହିଁ—ସତେ ଠାକୁରେ ଜଜସାହେବଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ବସିବେ—ମୋର ପୁଅ ଖଲାସ ହେବ ? ଯେତେ ଓକିଲଙ୍କଘର ଗଲି ସମସ୍ତେ ବେଶିବେଶି ଟଙ୍କା ଖୋଜିଲେ—ମୁଁ ଏବେ ଦଶ ପନ୍ଦର-ଟଙ୍କା କୁଆଡ଼ୁ ଆଣିବି ? ସେ ମହାଜନ ବେଶ୍ୟଗଟି ଛେର୍କ ତେତୋଟି ଟଙ୍କା ଦେଲି ବୋଲି ଡାକ୍ତର ଆଉ ଇନସ୍ପେକ୍-ଟରକୁ ବୋଧ କରିଦେଲି । ଇନସ୍ପେକ୍ଟରଟା ବଡ଼ ବାହାପିଆ—ଟଙ୍କା ନେଇକରିବ କିଛି କଲା ନାହିଁ—ଗୋ-ଟାଏ ଓକିଲ ଛୁଡ଼ା କରିଥିଲେ ଯାହା ହୋଇଥାନ୍ତା—କଅଣ କରିବ—ମୋର କପାଳ !

ଜଜ ।—(ରାୟ ଲେଖିସାରି) ଦପ୍ତର—

[ଦପ୍ତରିର ପ୍ରବେଶ ।

(ଦପ୍ତରି ହାତକୁ ରାୟକାଗଜ ବଢ଼ାଇଦେବାର ଓ କଲମ କାମୁଡ଼ି ଭାବିବାର ।)

ଦପ୍ତ ।—(ରାୟକାଗଜ କୁଣ୍ଡ ଓ ସୁତାରେ ଗୁନ୍ଥି ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ଥାପନ) ।

ଜଜ ।—(ଟିକିଏ ଭାବି ଦସ୍ତଖତ କରି ତାରିଖ ଦେଇ) ଫାଶୀ । (ରାୟ ଓ କାଗଜପତ୍ରାଦି ପେସ୍କାର ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇଦେବାର) ।

ପେସ୍କାର ।—(କାଗଜାଦି ନେଇ) କୃଷ୍ଣଚରଣ !—

[କନେଷ୍ଟବଲ ଓ କୃଷ୍ଣଚରଣ ପେସ୍-
କାରଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ-
ଯାଇ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ।

ତୁମକୁ ପାର୍ବତୀ ବାଈକୁ ଇଚ୍ଛାପୂର୍ବକ ପ୍ରାଣରେ ମାରପକାଇ-
ଥିବା ଅପରାଧରେ ଫାଶିର ହୁକୁମ ହେଲା ।

କୃଷ୍ଣ ।—(ହୁକୁମ ଶୁଣି କାଷ୍ଠବତ୍ ହୋଇଯିବାର) ।

କନେ ।—(କୃଷ୍ଣଚରଣର ବାହୁ ଧରି) ଚଲୋ । (କୃଷ୍ଣଚରଣଙ୍କୁ
ନେଇ ଯିବାର) ।

ଲୋକେ ।—(ଗୋଲ୍‌ମଲ୍ କରି ଉଠିବାର) ।

ଚପ୍ ।—(ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରେ) ଯାଓ—ଯାଓ ସବ୍—
ଗୋଲମାଲ ମତ୍ କରୋ—ଯାଓ ।

ବୈଷ୍ଣ ।—(ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ) ମୋ କୃଷ୍ଣରେ—(ଅଚେତନ ହୋଇ
ଭୂତଳେ ପତନ) ।

ପେସ୍ ।—(ଉଠି) ଦେଖୋ—ଚପ୍‌ରାସୀ ? କ୍ୟା ହୁଆ ?

ଯବନିକା ପତନ ।

(ନେପଥ୍ୟେ ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ପିଲୁ—ତାଲ ଖେମ୍‌ଟା ।

ଏହି ରେ ଚରମ ଫଳ ଚରମ ସଜା ।
ମଜା ବୋଲି ମକୁଥିଲୁ ଏହି ସେ ମଜା । ପଦ ।
ଘର, ଦ୍ୱାର, ଧନ, ପ୍ରାଣ, ପିତା, ମାତା, ବନ୍ଧୁଜନ,
ଆଉ ସେ ପ୍ରିୟତମା ପ୍ରାଣସମ ଚରମେ ହଜା । ୧ ।
ଯେତେ ମନ ମନସ୍ଥାଧ, ବହି ତେତେ କଲୁ ବାଦ,
ଏବେ ଅବିରତ ଅପବାଦ-ନାଗରା ବଜା । ୨ ।
ମନ କଲେ କେଉଁକାଳେ, ପାପୀ ବରେ ମରପାରେ,
ତାର ପ୍ରତିଫଳ ନଷ୍ଟେ ଯେବେ ହୁଡ଼ିବି ହଜା । ୩ ।

ପଞ୍ଚମ ଅଭିନୟ ।

ପ୍ରଥମଦୃଶ୍ୟ—ରସମଞ୍ଜରୀର ଶୟନାଗାର ।

[ରସମଞ୍ଜରୀ ଶଯ୍ୟୋପରି ଶୟାନା ; ପାର୍ଶ୍ୱେ ଯମୁନା ଓ ନବଦାସୀ ଉପବିଷ୍ଟା ।]

ନବ ।—ଆଜକାଲି ସଂସାରର ଏହି ରୀତି ।—ମା ବାପଙ୍କୁ ମାନୁ ନାହାନ୍ତି ।—ବୋହୂଟା ସଢ଼ିଗଲାଣି ।

ଯମୁନା ।—(ବିକଳସ୍ୱରେ) ମାତା ! ଦେଲର କି ଆଉ ଅବସ୍ଥା ଅଛି ? ସେ ଏଥର ବଞ୍ଚିବ ? ମାଡ଼ ଖାଇ ତା ଦେହ ଯେପରି ହୋଇଥିଲା ଦେଖିଥିଲ—ଆହା ! ଏକେ ସୁକୁମାରୀ, ତହିଁରେ ପୁଣି ସେ ମାଡ଼—ତା ଉପରେ ମାତା ! ସେ ହାକିମଙ୍କୁ ଯିବାର ଶୁଣିଲା ଦିନରୁ ଜର—ତାପ—କେତେବେଳେ ଚେତନା ଅଛି ତ କେତେବେଳେ ନାହିଁ ।

ନବ ।—(ଚୁଚୁକାର କରି) ଆହା !

ଯମୁ ।—ଏଣିକି ଖାଇବା ପିଇବାରେ କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବ । ସେଇତ ସେ-ଜମାର କରୁଥିଲା—ଯାହା କରୁ ଗୋଟାଏ ଭରସା ଥିଲା—ଆଉ କଣ ସେ ଖଲାସ ହେବ ?—(ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ଆଜକାଲି ଅନେକ ଲୋକ ନିଶା ଖାଇ ଦାସୀ ରଖୁଛନ୍ତି—ଆପଣା ଓଜନରେ ଥିଲେ ହେବ ନା ।

ନବ ।—(ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ସେଭଳି ଲୋକ କି ଓଜନରେ ରହିପାରନ୍ତି ?

ଯମୁ ।—ସେ ତ ଏପରି ଅଛି ଯାହାକୁ ଦେଖି କେତେ ଯାଣି ହେଉଚି ! ସଦାବେଳେ ଜର—କଥା କହିବାର ଶକ୍ୟ ନାହିଁ । (କାନ୍ଦି-ପକାଇ) ଏ କଣ ବଞ୍ଚିବ ? ମୋତେତ ଯାହା କେବେ ଯରତେ ହଉ ନାହିଁ ! (ଲୁହ ପୋଛି) ମାତା ! ଦେଲ ସାଙ୍ଗେ ମୁହିଁ

ସରଗଲଣି—ବେଲ ମୋର ଗଲେ, ମାତା ! ମୂବ ବେଲ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯିବ ।

ହର ।—ଛି ଯମୁନା ! ତୁ ଏମନ୍ତେ ହଉଚୁ କାହାକୁ କହିବ ।

ଉସ ।—(ଧୀରସ୍ୱରେ) ମା !—ମା !

ଯମୁ ।—ବେଲ ! ମା ଏଠି କାହାନ୍ତି ?

ଉସ ।—ମା—ନାହିଁ—ମୋ—ମା (ଲୋତକ ବିନ୍ଦୁବାର)—

ଯମୁ ।—(ଲୁହ ପୋଛିଦେଇ ବିକଳରେ) ବେଲ ! ଛି କାନ୍ଦୁଚ କାହିଁକି ?

ହର ।—(ବିକଳକଣ୍ଠେ) ବୋହୂ, ଅସ୍ଥି[illegible]ଅ । ଏମନ୍ତ ହେଲେ କଣ ହେବ !

ଉସ ।—ମୋ—ଜୀବନ—ଯାଉ—ନାଇ ।

ହର ।—ଛି ଛି ! ତୁନ ହୁଅ । ଲୁହ ଗଡ଼ାଅ ନା ।

ଯମୁ ।—(କାନ୍ଦନ୍ତି ପ୍ରାୟ) ମାତା ! ଏହି ଦଦସ୍ତ ଜାବ ଯେନ ମୋ ଜୀବନ—ଯେବେ ଏ କାନ୍ଦା ବୁଡ଼ିବ ମୁଁ ବି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବୁଡ଼ିଯିବ ! (କ୍ରନ୍ଦନ) ।

ହର ।—ଛି ଯମୁନା ! ସେମେତେ ବାମ୍ଭଣୀପର କାହିଁକି ହଉଚୁ ! (ଚୂଚୁକାର କର ଗୀତ) ।

ରାଗିଣୀ ଶଙ୍କରା—ତାଳ ଆଡ଼ାଠେକା ।

ଜସ ପାଇ ବସ୍ତବରେ ଲତା ବଢ଼ା ବାର ଅହା !
ସୁକୁମାରୀ ପ୍ରେମଲତା ଜୀବେ ଯିବ ପାଇ ଅହା ! ପଦ ।
ରମଣୀ ପ୍ରେମ-ଲତିକା, ସୁଅଗ-ବନ-ଜୀବିକା,
ପୁରୁଷ-ଆଦର ବିନା କାହୁଁ ହେବ ପାଉ ଅହା ! ୧ ।

ଉସ ।—ମାତା ! ତୁମ ଜୀବନ ସାର୍ଥ !

ହର ।—ଅହା ! ମୋ ଜୀବନ ତୁମ ସୁଖରେ ପିନା ସାର୍ଥକ—ତୁମେତ ଏମନ୍ତେ ଅଥୟ ହଉଚ—

ରସ ।—ଅଥଯ୍ୟ—ମୋ ଆଶା—ଛିଡ଼ି !

ଦର ।—ଛି ବୋଉ ! ସେମେତେ କାହିଁକି କହୁଚ !

ଯମୁ ।—(ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ମାତା ! ସେହିପରି ଟିକିଏ ଗୀତ ଗାଅ—ତୁମ ଗୀତ ଶୁଣି ଦେଲି ଟିକିଏ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲି ।

ଦର ।—କଥଣ ଗାଇବି ଯମୁନା ! ମୋ ମନ ଖାଲି ଖାଇ ହୋଇ ଯାଉଚି ! (ଗୀତ)

ରାଗିଣୀ ବସନ୍ତ—ତାଲ ଅଡ଼ାଠେକା ।

ବଢ଼ାଇଥିଲି ଅଦପ ସାଧ ଶରଧାରେ ଭେତେ ।
ସ୍ୱପ୍ନେ ଶୁଖି ସେ ଗଛ ଗଲା ଆଶା ଥିଲା ଯେତେ । ପଦ ।
ଯେ ଦନ ରୋପଣ କଲି, ଦାତେ ଅଣି ଲଗାଇଲି,
କରେ ବଧି ବଡ଼ମନା ଆଶାକୁ ନସ୍ଥିଲା ଏତେ । ୧ ।

ରସ ।—ମୁ—କଣ—ଦେବ—ମାତା !—ମୋ—ଜୀବନ ତୁମକୁ ଦେଲି ।

ଦର ।—ମୋର ସେଇଯା ଡର !

ଯମୁ ।—ବେଲ ! ଜୀବନଟା ଯେ ତାଙ୍କୁ ଦେଲି—ଥଯ୍ୟ ହେଲେ ହବ ନା—ଅଥଯ୍ୟ ଜୀବନ ନେଇ ସେ କଣ କରିବେ ?

ରସ ।—ମୁଁ—ଥଯ୍ୟ—ମଲେ—ମା !—

[କନକଲତାର ପ୍ରବେଶ ।

କନ ।—(ରସମଞ୍ଜରୀ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବସି) ମାତା ! ବୋଦୂର ଅବସ୍ଥା ଦେଖୁଚ—ମୁଁ ଏବେ ଘରଅକ୍ତ୍ର ହଟହଟା ହେଲି !

ଦର ।—ତୁମେ ଏତେ ଖବର କାହିଁକି—ସଦରକୁ ଭଲବାର୍ତ୍ତା ଅସବ—ଟିକିଏ ଥଯ୍ୟ ହୁଅ ।

କନ ।—ମାତା ! ମୁଁ ସରଗଲିଣି । (କାନ୍ଦି) ମୁଁ ଆଜ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲି ମୋ ଦୁଃଖୀଧନକୁ ଫାଶିର ହୁକୁମ ହୋଇଚ ।

ହର —(ଜିହ୍ୱା ଦଂଶନ କରି) ଆହା ! ସ୍ୱପନ କଥାଟା ସତ ମଣିର ?
—ଛି ! ତାହା ନାହିଁ ।

ଜନ ।—ଆଉ କାନ୍ଦିଲେ କଣ ହେବ—ପରସ୍ପରୁ ଛୁଟିଗଲେ ଆଣି ବାଷ୍ପ ଦେଲି—ମୋ କପାଳ ! (କ୍ରନ୍ଦନ) ।

[ଅଜାଦର ପ୍ରବେଶ

ଯମୁ ।—ହେଲ ଅଜାଦ ଆସିଲାଣି—କହରେ ଖବର କଣ ?

ଅଜା ।—(କ୍ରନ୍ଦନ) ।

ଜନ ।—କରେ କାନ୍ଦୁଚୁ କାହିଁକି—(କ୍ରନ୍ଦନସ୍ୱରେ) କହ ରେ ମଥୁରା-ବାର୍ତ୍ତା !

ରସ ।—(ଉଚ୍ଚ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରି) ମା !

ଅଜା ।—(କାନ୍ଦି)ରାଜ ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ ଫାଶିର ହୁକୁମ ହେଲା—ଆଠଦିନ ଗଲେ ଫାଶି ଯାଇବେ । (ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ କ୍ରନ୍ଦନ ।)

ଜନ ।—କରେ କଥଣ କହୁଚୁ (ଅଚେତନ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିବାର) ।

ରସ ।—ମାଆ !—(ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ଧୁଠାଉ ହାତ ତଳେ ପଡ଼ି-ଯିବାର) ।

ହର ।—(କ୍ରନ୍ଦନସ୍ୱରେ)ମଥୁରା ବାର୍ତ୍ତା ଅଇଲା—ବଜ୍ରାଘାତ ସଧା ମଲା !

ଯମୁ ।—(ଉଚ୍ଚ କ୍ରନ୍ଦନସ୍ୱରେ) ଅଜାଦ ! ପାଣି ଆଣ ରେ— ଅଜାଦ ! (କ୍ରନ୍ଦନ) ।

[ଅଜାଦର ଦ୍ରୁତ ରଙ୍ଗଭୂମିରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ ।

(ଯବନିକାପତନ)

(ନେପଥ୍ୟ ଗୀତ)

ରାମପ୍ରସାଦୀସ୍ୱର । ତାଳ ଏକତାଲି ।

ଚାଲ ମନ ଭବ ଛାଡ଼ି ।

ଛାଡ଼ି ଚାଲ ରେ ନରକପୁରୀ । ପଦ ।

ଥିଲେ ଲୋକେ ପୂର୍ବକାଳେ, ଧର୍ମପଥେ ସ୍ୱବଶରେ,

ଏବେ ଅଧର୍ମରୂପୀ ଦାନବ ଦେଖାଣି ରେ ଭବ ପାର । ୧ ।
ମୋକ୍ଷେ ଯଦ ଅଛୁ ଆଶ, ତେବେ ମ କର ରେ ବାସ,
ଛାଡ଼ ବନ୍ଧନ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଯାଇ ପାଳବନ୍ଧୁ ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର । ୨ ।
ଘୋର ଦେଖ କଳିକାଳ, ନାଶିଯିବ ଏ ସଂସାର,
ଛାଣି ଯିବୁ ଭୁଞ୍ଜ କଳିକାଳ ଭକ୍ତି-ଯୋଗେ ଧନ ସାର । ୩ ।

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ।
